

НУБІП України
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

НУБІП України
УДК: 378.017:17.012.2

Погоджено

Допускається до захисту

НУБІП України
Декан гуманітарно-педагогічного факультету,
кандидат філософських наук, доцент
Савицька І.М.
Завідувач кафедри педагогіки,
доктор педагогічних наук, доцент
Сопівник Р.В.
«__» _____ 2021 р.

НУБІП України
«__» _____ 2021 р.
МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

НУБІП України
на тему: «Освітній простір як чинник морально-світоглядного становлення особистості»
Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»

Освітньо-професійна програма: Педагогіка вищої школи

НУБІП України
Виконав _____ Леус Д.В.
Керівник магістерської роботи _____ Бушук І.М. д. пед. н., доцент

НУБІП України

КИЇВ 2021
НУБІП України
 Форма № Н-9.012

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
 ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
НУБІП України

ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ

НУБІП України
 Освітній ступень «Магістр»
 Спеціальність: 011 «Освітні, педагогічні науки»

Освітньо-професійна програма: **Педагогіка вищої школи**

НУБІП України
 «ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри педагогіки,

доктор педагогічних наук, доцент

НУБІП України
 Сопівник Р.В.
 « » 2021 р.

ЗАВДАННЯ

НУБІП України
 ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Студент _____ Леус Д.В.

1. Тема магістерської роботи: «Освітній простір як чинник морально-світоглядного становлення особистості»

НУБІП України
 Керівник магістерської роботи: Буцик І.М., д. пед. н., доцент
 затвержені наказом від «22» грудня 2020р. № 5

2. Термін подання студентом магістерської роботи: «3» грудня 2021 р.

3. Вихідні дані до магістерської роботи: нормативна документація щодо організації навчального процесу у ВНЗ, наукова література (освітнього простору, методичні розробки та програма і рекомендації щодо оптимізації освітнього простору в морально-світоглядному становленні особистості студента).

4. Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1) проаналізувати наукову літературу, визначити зміст ключових понять дослідження, та з'ясувати місце і роль освітнього простору в морально-світоглядному становленні особистості;

2) вивчити досвід закладів вищої освіти у напрямі організації морально-світоглядного становлення особистості студента, а також методи та форми для його забезпечення;

3) розробити та надати програму і рекомендації щодо оптимізації освітнього простору в морально-світоглядному становленні особистості студента

5. Перелік графічного матеріалу: *презентація до доповіді*

6. Дата видачі завдання «01» вересня 2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назви етапів виконання магістерської роботи	Строк виконання етапів магістерської роботи	Примітка
1.	Аналіз наукової літератури	01.01. 2021 р.	
2.	Визначити зміст ключових понять дослідження, та з'ясувати місце і роль освітнього простору в морально-світоглядному становленні особистості	01.05. 2021 р.	
3.	Вивчити досвід закладів вищої освіти у напрямі організації морально-світоглядного становлення особистості студента, а також методи та форми для його забезпечення	01.08. 2021 р.	
4.	Розробити та надати програму і рекомендації щодо оптимізації освітнього простору в морально-світоглядному становленні особистості студента.	01.10. 2021р.	
5.	Підготовка тез доповіді та участь у науково-практичній конференції	жовтень-листопад 2021р.	
6.	Підготовка магістерської роботи до захисту	до 13.12. 2021 р.	

Керівник: доцент кафедри педагогіки

Буцик І.М.

Завдання прийняв "01" вересня 2020 року

Леус Д.В.

ЗМІСТ

ВСТУП..... 5

**РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОСВІТЬОГО ПРОСТОРУ
ЯК ЧИННИКА МОРАЛЬНО-СВІТОГЛЯДНОГО СТАНОВЛЕННЯ
ОСОБИСТОСТІ**..... 9

1.1. Сутність поняття «морально-світоглядне становлення особистості» в психолого-педагогічній літературі..... 9

1.2. Природа освітнього простору 18

1.3. Місце та роль освіти у морально-світоглядному становленні особистості 23

**РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ
ОСВІТИ ЩОДО МОРАЛЬНО-СВІТОГЛЯДНОГО СТАНОВЛЕННЯ
ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА** 31

2.1. Вивчення досвіду закладів вищої освіти у напрямі організації морально-світоглядного становлення особистості студента 31

2.2. Методи та форми створення освітнього простору для забезпечення морально-світоглядного становлення особистості студента..... 39

2.3. Програма та рекомендації щодо оптимізації освітнього простору в морально-світоглядному становленні особистості студента..... 51

ВИСНОВКИ 59

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 62

НУБІП України

РЕФЕРАТ

Магістерська робота на тему: «Освітній простір як чинник морально-світоглядного становлення особистості» складається із вступу, 2-ох розділів, 6-ти підрозділів, висновків, списку використаних джерел (у кількості 70 джерел),

які в свою чергу, дозволяють якнайповніше, всебічно дослідити та розкрити тему даного дослідження.

Загальний обсяг роботи 68 сторінок друкованого тексту.

У вступі розкривається сутність опрацьованої теми її значущість у педагогічній практиці, обґрунтування необхідності розробки даної теми.

У першому розділі висвітлено теоретико-методичні засади освітнього простору як чинника морально-світоглядного становлення особистості, сутність поняття «морально-світоглядне становлення особистості» в психолого-педагогічній літературі; природа освітнього простору; місце та роль освіти у морально-світоглядному становленні особистості.

У другому розділі подано методичку організації освітнього процесу у закладах вищої освіти щодо морального-світоглядного становлення особистості студента; методи та форми створення освітнього простору для забезпечення морально-світоглядного становлення особистості студента; програма та рекомендації щодо оптимізації освітнього простору в морально-світоглядному становленні особистості студента.

У висновках викладаються найбільш важливі теоретичні результати, одержані в процесі роботи над темою і узагальнюється результат дослідження даної теми.

Ключові слова: **освітній простір, становлення особистості**

НУБІП України

ВСТУП

Актуальність дослідження: Важливими аспектами життя сучасної людини є швидке ускладнення соціального світу та динамізація

соціокультурних змін. В умовах, коли фундаментальні зміни в суспільстві відбиваються в цінностях актуальної культури, в зміні парадигм пізнання,

перед професійною освітою постає важливе завдання – формування готовності молодих людей до життя в швидко-мінливому соціальному світі.

Тому актуальною стає проблема підготовки професійно-мобільних, готових до саморозвитку молодих фахівців, які володіють вмінням проектувати можливі шляхи розвитку професійного майбутнього.

Вивчення розвитку особистості в багатовимірному, динамічному, відкритому професійно-освітньому просторі дає можливість для такого переосмислення. Модель професійно-освітнього простору дозволяє наочно представити можливі напрямки професійно-особистісного розвитку в єдності минулого, сьогодення та майбутнього часу.

Використання просторових уявлень при дослідженні проблем освіти має давню традицію.

Ще в роботах класиків педагогічної думки (Я. А. Коменський, І. Песталоцці, Ж-Ж Руссо, К. Д. Ушинський та багато інших), вказувалося на необхідність врахування можливостей навколишнього світу та зовнішніх обставин в навчанні і вихованні.

В психолого-педагогічних же дослідженнях (Б. Г. Ананьєв, А. Н. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн, Д. І. Фельдштейн, І. Г. Шендрік та багато інших), для характеристики процесу становлення особистості використовується поняття «простір».

Однак, незважаючи на те, що на сьогоднішній день, по даній темі накопичено чимало наукових досліджень та розробок, вона все ж таки вимагає подальшого вивчення.

Мета роботи. Метою магістерської роботи є поглиблення теоретичних та практичних положень щодо значення освітнього простору в морально-світоглядному становленні особистості студента.

Завдання роботи:

- на основі аналізу наукової літератури визначити зміст ключових понять дослідження, та з'ясувати місце і роль освітнього простору в морально-світоглядному становленні особистості;

- вивчити досвід закладів вищої освіти у напрямі організації морально-світоглядного становлення особистості студента, а також методи та форми для його забезпечення;

- розробити та надати програму і рекомендації щодо оптимізації освітнього простору в морально-світоглядному становленні особистості студента.

Об'єктом дослідження є морально-світоглядне становлення особистості студента.

Предметом дослідження виступає освітній простір в морально-світоглядному становленні особистості студента.

Методи та методологія дослідження. В даній магістерській роботі, виступає метод пізнання явищ та процесів, які дозволяють розглянути їх у розвитку та взаємозв'язку, а також виявити усталені закономірності та тенденції.

Під час доведення ключових теоретичних положень було використано дедуктивний, індуктивний методи.

Для з'ясування ж окремих положень, було використано діалектичний та системно-структурний підходи.

На теоретичному рівні, крім вищезазначених, було використано такі методи, як понятійний (термінологічний), метод формалізації та аксіоматичний, адже окремі теоретичні твердження були прийняті нами без доказів.

Синтетичний метод використовувався для узагальнення різноманітних суб'єктивних ідей і теорій дослідників у галузі психології та педагогіки.

Аналітичний метод під час дослідження використовувався для аналізу наукових джерел з педагогіки та психології, у філософському, психологічному, педагогічному, науковому просторі.

Структура, зміст та обсяг роботи. Магістерська робота обумовлена метою, предметом та завданнями дослідження.

НУБІП України

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОСВІТНЬОГО

ПРОСТОРУ ЯК ЧИННИКА МОРАЛЬНО-СВІТОГЛЯДНОГО

НУБІП України

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

1.1. Сутність поняття «морально-світоглядне становлення особистості» в

психолого-педагогічній літературі

НУБІП України

Кожен вчинок людини (якщо він в тій чи іншій мірі впливає на інших людей та небайдужий для інтересів суспільства), викликає оцінку з боку оточуючих. Ми оцінюємо його як хороший або поганий, правильний або неправильний, справедливий чи несправедливий. При цьому ми користуємося поняттям моралі.

НУБІП України

Мораль в прямому значенні цього слова розуміється як звичай, вдача, правило. Часто як синонім цього слова використовують поняття етика, що означає звичку, звичай, звичай. Етика вживається і в іншому значенні – як

НУБІП України

філософська наука, що вивчає мораль. Все залежить від того, як людина прийняла та засвоїла мораль, в якій мірі вона зіставляє особисту поведінку та переконання із існуючими сьогодні нормами та принципами моралі, також можна міркувати про сформованість її моральних якостей [3].

НУБІП України

Звідси, моральність – це індивідуальна характеристика, яка об'єднує такі сторони та ознаки, як добродушність, порядність, відвертість, достовірність, старанність у праці, дотримання встановлених правил, колективізм, які регулюють поведінку особистості. Вчинки людини характеризуються рівнем

НУБІП України

збігу встановлених правил. Якщо не буде таких норм, одна дія буде оцінюватися з різних сторін і люди не зможуть досягти єдиної думки – як в дійсності вчинила людина добре чи погано? Норма, яка має єдиний характер,

тобто охоплює безліч однакових вчинків, називається моральною нормою [8, с. 10].

Норма – це принцип, вимога, яка вказує на те, як людині слід вчинити в будь-якій конкретній ситуації. Моральна норма може підштовхнути дитину до конкретних дій або заборонити їх здійснювати. Норми встановлюють порядок взаємини з оточуючими. Норма об'єднує в групи в залежності від сфери взаємин між людьми, в якій вони беруть участь. Для всіх таких сфер (професійні, міжнаціональні відносини тощо) є конкретний початок, якому підпорядковуються норми – моральні правила. Наприклад, правила взаємин у будь-якому професійному середовищі, відносин між представниками різних націй будуються у відповідності з моральними правилами взаємоповаги, інтернаціоналізму тощо.

Розуміння моралі, яка має загальний характер, тобто охоплює не конкретні відносини, а всі їх сфери тим самим, підштовхуючи людину завжди застосовувати їх, називають моральними категоріями. У них входять такі категорії, як добро та справедливість, борг та честь, гідність та щастя тощо [17].

Беручи установки моралі в якості життєвої позиції, яка робить людину добрішою, милосерднішою, людство створює ідеальну моральність, тобто правило конкретної дії, якої прагнуть досягати і діти, і дорослі, вважаючи, що вона розумна, корисна та красива. Виступаючи формою свідомості суспільства моральні норми, принципи, категорії, ідеали приймаються суспільством як такі, що належать до конкретної соціальної групи. Крім того мораль – не просто предмет суспільної свідомості, але і конкретної свідомості моральності, так як люди мають свої особливості внутрішнього світу, емоції. Суспільна свідомість завжди забарвлює індивідуальні прояви. Особистість, засвоївши і, прийнявши моральні принципи, здатна висловити своє індивідуальне ставлення до оточуючих, праці, природи тощо [29].

Ставлення до оточуючих передбачає виховання гуманізму, взаємоповаги людей, взаємовиручку, згуртованості, розвиток уваги до старшого та молодшого покоління в родині, відношення терпимості та поваги до

протилежної статі. Розуміння значень: власна гідність, громадський обов'язок, дисциплінованість, чесність, правдивість, простота та скромність, нетерпимість до несправедливості формує ставлення до самого себе. Сумлінне, відповідальне

виконання конкретних обов'язків трудових або навчальних, розвиток творчого початку в праці, визнання цінності особистої праці та повага до результату праці оточуючих.

Формування ставлення до природи залежить від дбайливого ставлення до неї, від нетерпимого ставлення до екологічних злочинів [16].

На думку Б. Т. Ліхачова, освітня функція полягає в тому, щоб розкрити людські та громадянські політичні цінності зміни та оновлень в суспільстві, сучасна особистість повинна вміти вести діалог та приймати участь в дискусії, володіти навичками оратора та організатора, а також він повинен вміти чітко та

ясно викладати свої думки в діалозі. Це приводить до розвитку здатності проводити емоційний, переконливий, аргументований монолог, який буде звернений до слухача, а також до формування стійкої системи звичайної та водночас, обов'язкової громадянської свідомості та вміння відстояти своє переконання, навчити жити в умовах свободи та публічності [28].

Моральний розвиток особистості проходить 3 стадії [26]:

– *доморальний рівень*, якщо дитина виконує вимогу, боячись покарання;

– *конвенціональний рівень* - дотримуються моральні норми для відповідності конкретному суспільству або групі, з метою самозбереження;

– *третя стадія морального розвитку - вільна людина* вибирає моральну поведінку без примусу, так як знає, що жити необхідно відповідно до прийнятих норм, а отже, її вибір між добром та злом зупиняється на першому, причому робить вона його без всякого примусу, добровільно.

Моральна вихованість, її формування – це перетворення моральних норм, правил та вимог у знання, навички та звичну поведінку людини і завжди неухильне їх дотримання. Людина, дотримуючись, виконуючи та застосовуючи

В своїй поведінці моральні правила та норми вважається морально-вихованою особистістю [58].

Що ж стосується світогляду особистості, то існує безліч точок зору на те, що таке світогляд, яке місце в структурі особистості він займає. Спробуємо дати кілька, на наш погляд, взаємодоповнюючих визначень, даного поняття.

У філософії, визначення світогляду може бути наступним:

Світогляд – це система поглядів, принципів, цінностей, ідеалів та переконань, які визначаються як відношення до дійсності, загальне розуміння світу, так і позиції програми діяльності людей. Суб'єктом, носієм світогляду є як окрема людина, так і соціальні / професійні групи, етнонаціональні / релігійні спільноти та класи, а також суспільство в цілому [25].

Світогляд – це система поглядів на об'єктивний світ та місце людини в ньому, на ставлення людини до навколишньої її дійсності та до самої себе, а також обумовлені цими поглядами, основні життєві позиції людей, їх переконання, ідеали, принципи пізнання та діяльності, ціннісні орієнтації.

І, нарешті, світогляд – це цілісне уявлення про природу, суспільство, людину, яке виражається в системі цінностей та ідеалів особистості, соціальної групи, суспільства.

В будь-якому суспільстві завжди є багато різноманітних філософських доктрин, які по-різному осмислюють сучасну культуру, всю історію людства та майбутнє. Вони дають не тільки різні рішення обговорюваних проблем, але і по-різному вирішують питання про їх виділення, а також по-різному визначають свою компетенцію [25].

Кожна людина вільна у виборі свого світогляду, проте вона не може бути вільною від суспільних відносин. У світогляді людини завжди проявляються риси певного відповідного часу, які визначають загальні життєві орієнтації людей, їх стиль мислення, уявлення про реальність.

З визначень видно, що суб'єктом світогляду може бути, як просто людина, так і група та суспільство, в цілому. Нас же цікавитиме особистість як суб'єкт світогляду.

Індивід, як суб'єкт світогляду завжди у власному переживанні співвідносить себе з «уявленням про людину взагалі» та з «образом світу», який формується в ньому в результаті засвоєння культурного досвіду та придбання індивідуального досвіду буття в світі. Світ при цьому виступає як буття, орієнтоване на затвердження суб'єктивності, як «світ для людини».

Особистість, як суб'єкт світогляду володіє світоглядним свідомістю. Важливою особливістю світоглядної свідомості є її феноменальність: на поверхні суспільного життя вона проявляється як вже щось застигле, незалежне від окремих індивідів, що включається в систему існуючої світогляду як феномен. В якості такого об'єктивно-ідеального феномену, світогляд функціонує як змістовна система свідомості, в якій всі питання, щодо зовнішнього та внутрішнього буття суб'єкта, вже отримали відповіді, де всі проблеми певним чином, вже вирішені.

Актуальний світогляд не ставить нових питань, а передбачає відповіді на всі можливі питання. Це скоріше система, яка має деяку передумову вже перевірених переконань, а не активна система пошуку нових змістів.

Виходячи з усього вище сказаного, світогляд можна визначити як духовно-практичний спосіб суспільної самосвідомості та самовизначення людини в світі, яка завжди реалізується в конкретному світовідношенні.

В основі світогляду лежить світорозуміння, тобто сукупність певних знань про світ. Ці знання та уявлення відносяться не тільки до сьогодення, але і до минулого, та до очікуваного майбутнього. Вони скріплюють в єдине ціле духовний світ людей. На основі таких знань та уявлень виникали, формувалися і розвивалися традиції у всіх сферах людської діяльності.

У складі світогляду виділяють кілька рівнів узагальненості ідей. До найвищого відносять ті з них, які становлять зміст філософської системи буття.

Наступний рівень – знання, складові основи природно-наукової картини світу та соціальної картини суспільства і його розвитку.

В світогляд входить також і світосприйняття, яке виражене в певних ідеалах, моделях та образах реальності, які формуються в практичному житті,

мистецтві, літературі, науці, релігії. Розуміння того, що добре та погано в суспільстві та як воно повинно бути влаштовано, нерідко задається прикладами з реального життя або зі світу, створеного мистецтвом і літературою.

Світогляд завжди пов'язаний з переконанням. В кожній людині її світоглядні погляди складаються в результаті тривалої, складної, часто, інтелектуальної роботи. Такі погляди стають фундаментом її духовної культури, сутністю її «Я», визначають життєві позиції [66].

Світогляд завжди насичений чуттєвими відносинами. Це може бути відчуття гармонії зі світом або розладу з ним, задоволеність або незадоволеність реальністю. Світоглядно-важливі аспекти дійсності можуть розглядатися особистістю з почуттям радості, сорому, тривоги. Сприйняття очікуваного майбутнього може бути оптимістичним, песимістичним або навіть трагічним.

Структура світогляду:

1) Об'єктивний компонент.

Це знання, тобто зразки властивостей, процесів, відносин дійсності, які зберігаються в пам'яті індивіда в формі понять, уявлень, почуттів, стосунків. Основу світогляду складають знання про природу, суспільство та людину, мислення. Для того, щоб знання стали переконаннями та увійшли в загальну сукупність ціннісних орієнтацій, вони повинні проникнути в сферу почуттів і волі особистості, набути суб'єктивного сенсу. Науковий світогляд формується в результаті послідовного оволодіння науково-філософськими знаннями, сучасними науковими досягненнями, а також сукупністю загальних методів пізнання дійсності

2) Суб'єктивний компонент.

Це погляди, прийняті людиною в якості достовірних ідей знання, теоретичні концепції, припущення, які пояснюють явища природи та суспільства, а також служать орієнтирами в поведінці, діяльності та відношенні. Погляди мають величезне значення для світогляду.

3) Переконання.

Якісно більш високий стан поглядів, а також знання ідей, концепцій, теорії, гіпотези, в які людина вірить як в істину і вважає їх реалізацію в життя необхідним для людей благом, тому емоційно відстоює їх, готова за них постраждати, прагнути захопити ними інших людей, робить вольові зусилля та практичні дії з метою їх здійснення. Як переконання, можуть виступати суспільно-політичні, морально-естетичні ідеї.

4) Інтелект, почуття.

Радість пізнання, віра в необмеженість істини, естетичну насолоду, відданість своїм переконанням. Почуття – це органічна властивість переконань, тому відстоювання та захист своїх переконань, завжди пов'язані з емоційними переживаннями.

5) Воля.

Важливий елемент світогляду, який дозволяє об'єднатися теоретичній свідомості (як основа світогляду) та з практичною свідомістю і вольовою дією.

6) Теоретичне мислення.

Це розвинена здатність людини до творчого осмислення знань, явищ дійсності, вдосконалення світогляду, а також напрямки волі на реалізацію переконань.

Більшість сучасної молоді в соціальному відношенні дорослішає дуже повільно. Вірніше сказати, багато молодих людей не поспішають ставати дорослими та брати на себе їх обов'язки. Намагаючись підвести якусь теоретичну базу під проблему «загадкової молоді», одні соціологи пояснюють це впертим небажанням молодих людей дорослішати, а також психологічним конфліктом батьків і дітей, витлумаченим з позицій психоаналізу, інші – конфліктом між молоддю та суспільством, треті – конфліктом нового покоління з сучасною культурою та цивілізацією в цілому.

Статус дорослої людини дає певні права (наприклад, право на статеве життя, право розпоряджатися матеріальними цінностями, реалізувати свої

життєві установки тощо), але одночасно накладає ряд обов'язків та зобов'язань, серед яких на першому місці – обов'язок працювати та зобов'язання відповідати за себе і за свої вчинки перед суспільством.

Основні коріння «трагедії пізнього дорослішання» полягають в принциповому небажанні молоді приймати на себе обов'язки та зобов'язання дорослих. Однак, це не означає, що вони одночасно відмовляються від прав та привілеїв дорослих. Зовсім навпаки, саме ця частина молоді дуже рано (ще в підлітковому віці) експропріює у дорослих їх права і привілеї, навіть не замислюючись про їх зв'язок з відповідними обов'язками та зобов'язаннями.

Формування життєвих планів, що передбачає моральне і соціальне самовизначення, – характерна риса підліткового та юнацького віку.

В світогляді проявляється єдність зовнішнього та внутрішнього, об'єктивного і суб'єктивного. Суб'єктивна сторона світогляду полягає в тому, що у людини формується не тільки цінсний погляд на світ, але і узагальнене уявлення про самого себе, яке полягає в розумінні та переживанні свого «Я», своєї індивідуальності, своєї особистості.

В людини, яка досягла того рівня розвитку, коли її можна назвати особистістю, всі властивості та якості набувають певної структури, логічним центром і підставою якої, стає світогляд.

Поєднуючи в собі складну сукупність ціннісних відносин людини до навколишньої дійсності, науковий світогляд інтегрує всі властивості та якості особистості, об'єднує їх в єдине ціле, визначає соціальну орієнтацію, особистісну позицію, тип громадянської поведінки і діяльності. Завдяки цьому формуються світоглядні переконання та дійсність.

Переконання, як і знання, є суб'єктивним відображенням об'єктивної реальності, а також результатом засвоєння колективного та індивідуального досвіду людей.

Як і знання, свідомість окремої людини існує тільки в зв'язку з свідомістю громадським. Окремі люди засвоюють («привласнюють») знання, накопичені суспільством в ході його історії, в процесі розвитку суспільної практики.

Відтак, вплив на особистість здійснюється перш за все в процесі затвердження в її свідомості наукового знання про природу і суспільство. Але свідомість не визначається тільки знаннями та через знання. Знання повинні бути актуальними для людини, тобто набувати для неї суб'єктивного, особистісного сенсу. Одні поняття, ідеї, норми можуть бути людині внутрішньо-близькими, а головне, дієвими, інші ж – залишаються тільки словесним знанням.

Виконуючи регулятивну функцію, переконання визначають весь духовний лад особистості – її спрямованість, ціннісні орієнтації, інтереси, бажання, почуття, вчинки. Вони містять в собі веління діяти відповідно до об'єктивних вимог суспільного прогресу, з пізнаною людиною, необхідністю. Поки людина пробуджується до діяльності зовнішньою необхідністю, яка не перейшла в її внутрішню потребу та водночас, не стала її власною волею, вона діє без внутрішнього горіння, активності, без мобілізації всіх своїх внутрішніх ресурсів [66].

Людина опановує цілісним уявленням про світ, якщо її система поглядів спирається на єдність свідомості, переживання, і це означає, що формування світогляду залежить від його впливу на інтелект, волю, емоції особистості, а також від її активної практичної діяльності.

Інтелектуальний компонент світогляду передбачає рух від безпосереднього, чуттєвого відображення дійсності до абстрактного, понятійного мислення. Однак, понятійне мислення не є кінцевим пунктом наукового та навчального пізнання – слідом за цим починається сходження від абстрактного до конкретного. Це не просте повернення до вихідного, а до конкретного – на вищому ступені розвитку, коли предмет осягається глибоко і всебічно. При сходженні від абстрактного до конкретного удосконалюється не просто процес підсумовування, накладання абстракцій одна на одну, а створюється синтез, який означає подальше поглиблення в суть явищ матеріального світу у всіх їх причинних зв'язках та опосередкування.

В будь-якому результаті аналітико-синтетичної діяльності (в поняттях, ідеях, теоріях) містяться і знання, і спосіб діяльності. Це різні сторони процесу пізнання, але провідна роль у цьому процесі належить знавцям. Світогляд містить в собі не розрізнені знання, а їх систему, яка відображає, наскільки можливо, структуру сучасного наукового знання та водночас, організовується навколо і на основі методологічних ідей, теорій та принципів. Засвоєні системи знань знаходяться в постійному русі, співвідносяться з іншими системами, перебудовуються відповідно до завдань пізнання та конкретних завдань їх застосування.

Для того щоб знання переросли в переконання, органічно увійшли в загальну систему поглядів, домінуючих потреб, соціальних очікувань і ціннісних орієнтацій особистості, вони повинні проникнути в сферу її почуттів і переживань.

Готовність та рішучість особистості досягти поставленої мети безпосередньо пов'язані з волею. Вони являють собою несвідому до інтелекту та почуттів, етотрону свідомості, основною функцією якої, є регуляція поведінки та діяльності. Воля в поєднанні з переконаннями та почуттями, підводить людину до обґрунтованих рішень, дій та вчинків [51].

Таким чином, світогляд має складну структуру, яка включає в себе об'єктивний компонент, суб'єктивний компонент, переконання, інтелект, почуття, волю, теоретичне мислення. Для формування світогляду, необхідно враховувати «Я» особистості, всі його складові, межі та аспекти. Іншими словами, слід орієнтуватися на індивідуальні, психологічні та вікові особливості індивіда.

1.2. Природа освітнього простору

Особливості простору, впливаючи як на розвиток індивідуальності, так і на формування людини взагалі, створюють тим самим, умови для просування людини до бажаного образу неї самої.

Іншими словами, для освіти, окрім предметів, які оточують людину, велике значення для її розвитку, має конкретна соціокультурна обстановка, яка визначає загальний уклад життєдіяльності, а також характер організації взаємин людини з іншими людьми.

Врахування впливу різних чинників простору, має принципове значення для розуміння механізмів психічного розвитку індивіда та організації його діяльності щодо її цілеспрямованої самозміни, або ж її створення.

Освітній простір – це соціокультурне оточення людини, яке володіє потенціалом формуючого впливу, як на саму особистість людини в цілому, так і на окремі її властивості та якості.

На різних етапах життя людини як представника конкретного соціуму, її освітній потенціал істотно впливає на можливість самоактуалізації. Якщо звернутися до піраміди потреб, запропонованої засновником гуманістичної психології А. Маслоу, то верхню позицію символічної піраміди буде займати саме потреба людини в самовираженні, яка спирається на безумовний базис підстав піраміди – відчуття себе в безпеці, задоволення вітальних потреб, формування комплексу соціальних зв'язків (спілкування, прихильність, турбота про інших людей, увага до себе та спільна діяльність), а також визнання та повага досягнутих результатів [33].

Фактично освіта як феномен виступає тим соціальним трампліном, який покликаний допомогти людині знайти своє місце в суспільстві. Значимість освіти в даному контексті стоїть біля витоків її затребуваності в соціогенезі. Залежно від існуючих формацій та політичних течій, змінювалися орієнтири в освітній політиці, але необхідність вчити нові покоління об'єктивно існувала в усі часи розвитку людства.

В сучасному суспільстві інтенсифіковано багато соціально-економічних процеси, тож сфера освіти повинна відповідати потребам суспільства та держави, одночасно забезпечуючи розвиток особистості, здатної до самоактуалізації на будь-якому етапі свого життєвого шляху.

Існують численні погляди на поняття освітнього простору, ідеї його розвитку розроблялися в профільних наукових працях багатьох психологів та педагогів.

Так, В. А. Ясвін визначає освітній простір як систему впливів та умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться в соціальному та просторово-предметному оточенні [70].

На думку С. Д. Дерябо, освітній простір являє собою сукупність всіх позитивних та негативних можливостей навчання, а також виховання і розвитку особистості [20].

В. І. Слободчиков наголошує, що освітній простір не може розглядатися як однозначне та заздалегідь певне явище. Водночас, між суб'єктами освіти починають формуватися певні зв'язки та відносини [56].

Г. Ю. Авдієнко зауважує, що простір, в якому відбувається процес придбання знань, умінь та навичок, цілком природно називається освітнім, і формулює наступне його визначення: це соціальне та просторово-предметне оточення конкретної освітньої установи, з встановленими нормами міжособистісних, виховних та навчальних систем, в якому за допомогою актуалізації внутрішнього світу та заломлення зовнішніх умов через досвід, як результат діяльності того, хто навчається, відбувається розвиток його особистості [2].

Простір, надає можливості для становлення учня, а рівень їх реалізації залежить від активності самого суб'єкта. Відповідно, чим в більш повному обсязі особистість використовує можливості освітнього простору, тим успішніше відбувається її розвиток і становлення.

Р. Є. Пономарьов, досліджуючи освіту з позиції просторового підходу, вважає, що вид освітнього середовища може бути підставою для виділення видів освітніх просторів, серед яких він виділяє [46]:

- природний освітній простір;
- маніпулятивний освітній простір;
- авторитарний освітній простір;

вільний освітній простір. Безумовно, в об'єктивній реальності, спостерігається системно-автономізована модель освітнього простору, в якій має місце поєднання

елементів різних видів просторів, проте в ракурсі теорії освіти запропонована класифікація, яка на наш погляд, створює логічно вивірену та обгрунтовану модель.

Освітній простір виступає фактором усвідомленого взаємодії людини з навколишнім світом.

Як зауважує В. С. Літавор, освітній простір – це рушійна сила, суттєва обставина, яка визначає процес становлення універсальних навчальних дій, тих, хто навчається [27].

Будь-яка проблемна ситуація, яка виникає в житті людини, відображається в сфері її інтелектуальної діяльності, оскільки потрібен пошук можливих векторів рішення. В певних випадках, мова йде про проблему з абсолютно незнайомою індивіду сферою знань, тоді виникає ситуація критичності, в якій необхідно зорієнтуватися і, спираючись на наявні факти, приклади, положення та іншу інформацію, прийняти обгрунтоване рішення.

Звертаючись до класифікації освітніх просторів, запропонованої Р. Є. Пономарьовим, можна припустити, що процес придбання знань, умінь, навичок та компетенцій, починаючись в природному освітньому просторі сім'ї, проходить через авторитарний та маніпулятивний простір, приводячи особистість в сферу вільного освітнього простору, де можлива самоактуалізація на основі раніше сформованого інтелектуального та культурного особистісного потенціалу.

При здійсненні освітнього процесу в культурно-орієнтованому та проблемно-орієнтованому напрямках, в людини формуються індивідуальні підходи до засвоєння нового матеріалу, набувається навик навчання, який поряд з мотивацією, визначає вектор подальшого розвитку особистості у вільному освітньому просторі і спонукає людину до активної пізнавальної діяльності.

Фактично мотивована потреба до навчання, реалізує процес безперервної освіти, коли особистість, зберігаючи набутий досвід, орієнтується на перспективні проекти професійного становлення та використовує актив освітніх технологій для досягнення поставлених цілей.

При аналізі проблем впливу освітнього простору на розвиток людини, дослідники виходять з уявлення про те, що внутрішня психологічна організація індивіда, адекватно може бути розкрита та змінена тільки в контексті аналізу всієї системи зовнішнього оточення, яке впливає на нього.

В сферу структурного психологічного аналізу освітнього простору, спрямованого на виділення різноякісних його складових, найчастіше потрапляють 3 взаємопов'язані фактори [24]:

- фізичне оточення: архітектура навчальної будівлі, рівень відкритості - закритості конструкцій дизайну навчальних приміщень, розмір і просторова структура класних та інших приміщень в будівлі навчального закладу, легкість їх просторової трансформації при виниклій необхідності, можливість та широта просторових переміщень в них суб'єктів тощо;

- людські фактори: просторова і соціальна щільність суб'єктів навчально-виховного процесу, рівень скупченості (краудінгу) та їх вплив на соціальну поведінку, особистісні особливості та успішність учнів, зміна персонального та міжособистісного просторів в залежності від умов конкретного освітнього закладу, розподіл статусів і ролей, статеві та національні особливості учнів і викладачів тощо;

- програма навчання: акціональна (від слова «акція», тобто, система дій), діяльна структура, стиль викладання та характер соціально-психологічного контролю, кооперативні або ж конкурентні форми навчання, зміст програм навчання, тобто, їх традиційність, консерватизм або гнучкість тощо.

Ефективність управління освітнім процесом залежить від системного врахування взаємозв'язку між всіма факторами та змінними.

Так, наприклад, в цілях забезпечення ефективності цілісного навчально-виховного процесу просторова «відкритість» в конструюванні фізичного простору навчального закладу, обов'язково повинна супроводжуватися відповідною модифікацією в програмах традиційного навчання і стилях викладання. Такий цілісний підхід до організації діяльності навчального закладу, з більшою ймовірністю зможе привести до позитивних психологічних, інтелектуальних і соціально-психологічних змін в особистості учнів та їхніх взаєминах, а також буде сприяти демократизації взаємодії учасників освітнього процесу. В разі ж застосування часткових заходів, швидше за все, буде отримано негативний результат, незважаючи на прикладаючи до цього зусилля.

Таким чином, оптимальний освітній простір, має включати в себе ті культурні та окультурені природні елементи, які сприяють реалізації цілей освітнього процесу, сприяючи просуванню людини до бажаного нею образу себе. Він повинен створити необхідні передумови для освітньої діяльності людини. Іншими словами, сприяти виникненню функціонального стану готовності до освітньої діяльності.

1.3. Місце та роль освіти у морально-світоглядному становленні особистості

В процесі нормального функціонування та розвитку суспільства, виключно важливу роль відіграє соціальний інститут освіти. Накопичені працею попередніх поколінь матеріальні та духовні цінності, знання, досвід, традиції – повинні бути передані новому поколінню людей та засвоєні ними.

Тому підтримка досягнутого рівня культурного розвитку, його подальше вдосконалення неможливі без оволодіння культурною спадщиною минулих століть. Ця проблема вирішується в процесі соціалізації індивідів, завданням

якої, якраз і є залучення людини до норм та цінностей культури та перетворення її в повноправного члена суспільства.

Істотним компонентом процесу соціалізації індивідів виступає освіта навчання людини з метою передачі накопичених знань та культурних цінностей. Більш докладно освіту можна охарактеризувати як відносно самостійну систему, функцією якої, є систематичне навчання та виховання членів суспільства, орієнтоване на оволодіння певним знанням (перш за все науковим), ідейно-моральними цінностями, вміннями, навичками, нормами поведінки, зміст яких, визначається соціально-економічним та політичним устроєм суспільства, рівнем його матеріально-технічного розвитку.

Освіта – це процес і результат засвоєння систематизованих знань, вмінь та навичок, необхідна умова підготовки людини до життя і праці.

Різні науки вивчають освіту під своїм кутом зору.

У філософії поняття «освіта» вживається в значенні загального духовного процесу формування людини та результату цього процесу – духовного обличчя людини. Освіта досліджується як культурно-історичне явище, засіб збереження, передачі та примноження накопичень духовної культури людства, народів, націй.

Психологію цікавлять проблеми впливу освіти на формування особистості, її психіки.

Соціальна психологія розглядає людину як суб'єкт навчальної діяльності в рамках освіти як соціальної організації. Її цікавить, як домогтися того, щоб організація освіти була чужа людській природі, які закони та соціальні технології, повинні лежати в основі організації навчальної діяльності, як система освіти повинна сприяти самоактуалізації та саморозвитку людини, її нормальному соціальному функціонуванню.

Педагогіка розуміє під освітою процес та результат оволодіння учнями системою наукових знань і пізнавальних умінь та навичок, формування на їх основі світогляду, моральних якостей особистості, розвиток її творчих сил та здібностей.

Соціологію цікавить соціальна сторона освіти: як завдяки освіті людина включається в ті чи інші соціальні групи, займає певні позиції в соціальній структурі суспільства, освоює та виконує різноманітні ролі в суспільстві. В соціології прийнято розрізняти формальну та неформальну освіту.

Термін «формальна освіта» має на увазі, по-перше, існування в суспільстві спеціальних установ та організацій (школи, училища, технікуми, вузи, інститути підвищення кваліфікації тощо), які здійснюють процес навчання.

По-друге, пануюча в сучасному індустріальному суспільстві система освіти підпорядковується певному офіційно запропонованому зразку, який певною мірою «задає» обсяг отримуваних знань, набування певних навичок та дій, які повинні відповідати:

- а) нормативному канону особистості (громадянина), прийнятому в даному суспільстві;
- б) нормативним вимогам виконання, поширених в даному суспільстві, соціальних ролей.

Відтак, функціонування системи формальної освіти визначається пануючими в суспільстві культурними стандартами, ідеалами, політичними установками, які знаходять своє втілення у проведеній державою, політиці в галузі освіти.

В соціології об'єктом вивчення виступає, перш за все, система формальної освіти, яку ототожнюють з процесом освіти в цілому, оскільки освітнім установам належить у ньому вирішальна роль.

Що ж стосується терміну «неформальна освіта», то під ним розуміється несистематизоване навчання індивіда до знань та навичок, які він стихійно освоює в процесі спілкування з навколишнім соціальним середовищем (друзями, однолітками), або шляхом індивідуального залучення до культурних цінностей, засвоєння інформації з газет, радіо, телебачення тощо.

Неформальна освіта також є важливою складовою частиною соціалізації індивіда, допомагає йому освоювати нові соціальні ролі, сприяє духовному

розвитку, але по відношенню до системи формальної освіти, в сучасному суспільстві вона відіграє допоміжну роль.

Ефективність процесу виховання особистості визначається рівнем актуалізації у людини, потреби орієнтуватися в навколишньому світі, пізнавати дійсність і себе, інтерпретувати пізнане, давати оцінки, формувати правила та вибудовувати систему пріоритетів своєї життєдіяльності і формування відповідних навичок. Здатність суб'єкта до даної діяльності проявляється і формується в процесі становлення його світогляду, як ядра індивідуальної свідомості.

Саме світоглядні ідеї, за твердженням Альберта Швейцера «...дають нашому буттю напрямок та повідомляють йому цінність... Для індивіда життя без світогляду є патологічним порушенням вищого почуття орієнтування» [67].

Наслідком такого порушення стають різні негативні явища сучасності: зниження рівня духовної культури та її ролі в житті людини, прагматичні та гедоністичні установки масової свідомості, панування філософії споживацтва, втрата моральних ідеалів тощо.

Очевидно, саме світогляд, а не проста сукупність знань та уявлень про навколишній світ і визначає, в кінцевому підсумку, вчинки та поведінку індивіда. Адже, він характеризується, не тільки осмисленням світу, знанням про світ, але одночасно і системою цінностей, яка визначає характер світовідчуття, переживання світу людиною, певною оцінкою тих чи інших подій та явищ і, відповідно, активним ставленням особистості до цих подій [60].

Для того щоб здійснювати дані життєво-необхідні функції, які дозволяють людині продуктивно самореалізовуватися в житті, індивіду необхідно володіти світоглядними компетенціями.

Ми визначаємо світоглядні компетенції як здатність та готовність індивіда до смисложиттєвих пошуків, орієнтації в цінностях, формування життєвих стратегій, а також формування та розвитку поглядів і переконань.

Світоглядні компетенції можна розглядати, як здатність індивіда інтерпретувати й оцінювати явища природного, соціокультурного та

особистого буття, в світі гуманістичних установок і гуманістичного трактування призначення людини.

З огляду на специфіку педагогічної підтримки формування світоглядних компетенцій особистості в процесі безперервного виховання як феномена особистісно-орієнтованої та культурологічної педагогіки, виділимо педагогічні умови ефективності його здійснення:

- 1) спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток суб'єктності учня;
- 2) опора на самостійність навчально-пізнавальної діяльності учнів;
- 3) діалогічність педагогічної взаємодії;
- 4) збагачення емоційного досвіду учнів гуманістичними переживаннями.

Особливе місце в навчальній діяльності, яка виступає простором становлення світоглядних компетенцій, займає реалізація потреби людини в самостійному смисложиттєвому пошуку на основі інтеграції соціального та індивідуального досвіду, а також формування навичок побудови стратегії свого життя.

Вченими відзначено, що розумовий розвиток, полягає не стільки в накопиченні знань та умінь, скільки у формуванні індивідуального стилю розумової діяльності, яка є передумовою становлення світоглядних компетенцій особистості.

Самостійне пізнання світу як елемент процесу формування світоглядних компетенцій є специфічним видом діяльності – смислоспогляданням. Прагнення до виявлення і побудови смислів свого буття, значення своїх дій, вчинків, тих чи інших видів діяльності, їх усвідомлення та емоційне сприйняття є важливою характеристикою рівня сформованості світоглядних компетенцій особистості.

Процес становлення людини, невіддільно пов'язаний із формуванням в особистості складного, вищого, механізму цілепокладання, який, за твердженням Д. І. Фельдштейна, виражається в «задумі», плані життя,

пов'язаному зі здатністю здійснювати самопроекування в майбутнє як постановку конкретних цілей [63].

Саме тому формування навичок побудови стратегії свого життя є необхідним елементом формування світоглядних компетенцій.

Життєвий план виникає лише тоді, коли предметом роздумів стає не тільки кінцевий результат, але і способи його досягнення, шлях, який людина має намір дотримуватися, і ті об'єктивні та суб'єктивні ресурси, які необхідні їй для цього. На відміну від мрії, яка може бути як активною, так і споглядальною, життєвий план – це план діяльності.

К. А. Абульханова-Славська стверджує, що в процесі свого життя особистість виступає в якості то суб'єкта спілкування, то суб'єкта діяльності, будучи при цьому суб'єктом свого життя, який об'єднує в єдине ціле власні світогляд, життєву практику, відносини. У цій іпостасі особистість інтегрує здатності в різних сферах (професійній та особистій, духовній та об'єктивній), співвідносить власні можливості з поставленими життєвими цілями та завданнями, розподіляє їх у часі (і з точки зору сучасності, і з точки зору правильного порівняння своїх життєвих сил). Основну життєву стратегію особистість здійснює тільки в якості суб'єкта свого життя, що є її інтегральною характеристикою. Це стратегія пошуку, обґрунтування та реалізації власної особистості в житті шляхом співвідношення життєвих вимог з особистісною активністю, її цінностями та способом самоствердження [1].

Стратегія життя – принципова, яка реалізується в різних життєвих умовах, обставинах) здатність особистості до з'єднання своєї індивідуальності та умов життя з позицій власного світогляду.

Питання про те, як співвідносити свою індивідуальність зі світоглядними ідеями, поглядами і переконаннями, на думку К. А. Абульханової-Славської, становить принципову сторону життєвої стратегії. Формування планів на майбутнє розглядається як засіб активізації ціннісного мислення, вибудовування пріоритетів життєвих цінностей, які є ядром індивідуального світогляду. Основним же внутрішнім критерієм реалізації життєвої програми

виступає активність. «Активність виділяється нами в провідний параметр при побудові життєвих відносин, тому що вона пронизує собою всі сфери життя людини, служить своєрідним «лакмусом» на всі види людської

життєдіяльності. Активність особистості в здійсненні її життєвої стратегії,

проявляється як здатність до оптимального балансу між бажаним та необхідним, особистим та соціальним» [1].

Оскільки сучасний фахівець повинен бути підготовленим так, щоб завжди бути готовим йти нога в ногу з прогресом науки і технології, його освіта повинна виховувати в ньому здатність як до інтелектуального творчості, так і до інтелектуально-активного сприйняття зробленого іншими.

В прямому сенсі, наука – це те, чого можна навчити або навчитися, тобто передати (та отримати) знання і вміння або ж добути його самому.

Звідси, освітній процес – це процес передачі та отримання знання і вміння, підкріпленій їх здобиччю. А добування знання, створення нового знання та вміння – це процес фундаментального дослідження, причому прикладного або абстрактного. Для того щоб цей процес йшов, необхідна відповідна атмосфера, атмосфера інтелектуального особистого спілкування, і не тільки в ланцюжку учень – вчитель, але і у взаємодії вчитель – вчитель, учень – учень. Для цього потрібен університет.

Добре освічені працівники можуть бути отримані тільки за допомогою системи справжньої вищої освіти. Давати вищу освіту, – означає, готувати молодих людей до майбутньої досить складної роботи. При цьому робота, яка отримується по завершенні освіти, повинна задовольняти, як роботодавця, так і самого працівника.

Робота йде успішно, і всі сторони взаємодії відчують почуття задоволення, якщо молоді працівники проявляють творче ставлення до справи і самовіддачу, якщо вони честолюбні і притому демонструють командний дух. Ці якості дуже важливі. Ними повинна володіти будь-яка людина. Але вони не можуть бути на замовлення або за наказом вкладені в молоду людину. Вони повинні бути розвинені в процесі навчання, повинно бути добре розвинене те,

що існує в кожній людині з народження. По суті це – питання не освіти, а виховання, питання формування цілісної особистості.

Але цього мало. Для успішності роботи і задоволеності роботодавця та працівника, молоді люди, приступаючи до роботи, повинні мати повну інформацію про всі, в тому числі новітні, досягнення в своїй сфері, володіти досить глибокими знаннями відповідних фундаментальних наук, вміючи все це застосувати до справи. Така постановка питання є традиційною для академічної громадськості.

Таким чином, завдання формується гранично ясно: навчити молодих людей застосовувати весь арсенал сучасних наукових методів для досягнення необхідних результатів в конкретній сфері, легко адаптуючись при цьому до мінливих умов. Вирішено це завдання може бути тільки на базі міцної фундаментальної освіти.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЩОДО МОРАЛЬНО-СВІТОГЛЯДНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

2.1. Вивчення досвіду закладів вищої освіти у напрямі організації морально-світоглядного становлення особистості студента

Стрижнем усієї системи виховання в Україні є національна ідея, яка відіграє роль об'єднуючого, консолідуючого фактора у суспільному розвитку, спрямованого на вироблення життєвої позиції людини, становлення її як особистості, як громадянина своєї держави.

Інтегруючою основою національної системи виховання є спільність історико-географічного походження мови, культури і традицій, усвідомлення своєї приналежності до українського суспільства. Кожен з цих чинників визначає єдність поколінь сучасних, минулих і майбутніх, сприяє формуванню громадянина-патріота.

Сучасне виховання в Україні має забезпечувати прилучення молоді до світової культури й загальнолюдських цінностей. За своїми формами й методами воно спирається на народні традиції, кращі надбання національної та світової педагогіки.

Ідеалом виховання є гармонійно розвинена, високоосвічена, соціально активна й національно свідомою людиною, що наділена глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, родинним й патріотичними почуттями, є носієм кращих надбань національної та світової культури, здатна до саморозвитку і самовдосконалення.

Вищі навчальні заклади мають здійснювати підготовку свідомої національної інтелігенції, сприяти оновленню і збагаченню інтелектуального генетичного фонду нації, вихованню її духовної еліти, примножувати культурний потенціал, який забезпечить високу ефективність діяльності майбутніх спеціалістів.

З метою реалізації функції педагогічного впливу впроваджуються в практику форми виховної діяльності в системі профілактичних заходів: забезпечення належних умов для навчання і відпочинку, проживання студентської молоді в гуртожитках.

Виховна робота в коледжі визначається Концепцією системи національної освіти і виховання студентів та спрямована на становлення демократично орієнтованої, але відповідальної, моральної і самодостатньої особистості, на гуманізацію, наповнення навчально-виховного процесу толерантними, взаємошанобливими стосунками між усіма його учасниками.

Виховання студентів здійснюється на основі комплексного плану виховної роботи в коледжі, що охоплює як загальні заходи, так і заходи, що проводяться кураторами академічних груп, загальноміські заходи, регіональні заходи.

В наш час однією з основних проблем вищої школи є підвищення якості освіти шляхом створення сприятливих умов для розвитку особистості, що здатна до саморозвитку та самовдосконалення. Природним є те, що коли людина шукає себе у власному середовищі та відкриває свою суттєвість, обдарованість, потенціал, вартості, динамічність. Тому важливим фактором виховання студентів є організація позанавчального виховного процесу, від якого залежить не тільки навчання, а й розвиток їхніх моральних, національних уподобань і переконань, отже на вищі навчальні заклади покладається особлива відповідальність щодо підготовки майбутніх фахівців.

Особливо важливу роль у процесі самореалізації студента відіграють професійні навички викладача, адже перед ним стоїть завдання перетворення студента, як об'єкта виховання, в суб'єкт, здатний до самоосвіти, саморозвитку.

Виконання цих функцій вимагає від професорсько-викладацького колективу високого професіоналізму. Під цим поняттям криється не тільки знання своєї дисципліни, але й здатність до вирішення педагогічних проблем. Педагог має не тільки контролювати хід навчального процесу, не тільки залучати студента до науково-дослідної роботи, наукового пошуку, а й формувати соціально-

особистісні компетенції, об'єднувати молодь у соціально активні групи, студентські клуби.

З професійно-педагогічної точки зору в цілісному баченні світу для сучасного викладача суттєвим є гуманне ставлення до студента, спрямованість на студентські потреби і інтереси. Тому завданням нинішнього дня для педагога є допомога студентові в організації навчальної і інших видів діяльності та чітке розмежування тих видів навчальних робіт, які виконуються в аудиторії та у позааудиторний час. Характер взаємин викладача зі студентами визначається основними цілями педагогічної діяльності викладача та мірою їх узгодженості з цілями навчально-професійної діяльності студентів. Цими цілями є:

- 1) організація й керівництво процесом оволодіння студентами програмними професійними знаннями, уміннями й навичками з обраної спеціальності;
- 2) забезпечення студентів всією необхідною для досягнення першої мети інформацією, наочними посібниками та іншими навчальними засобами;
- 3) проведення навчального процесу таким чином, щоб він сприяв максимально можливому розвитку загальних психологічних і розумових здібностей.

Нині студентська молодь перебуває в епіцентрі перехрещення багатьох культур – етнічної, світової, міської чи сільської, елітарної чи масової, правової, соціальної, політичної тощо. Саме тому виховання у ВНЗ є визначальним чинником і обов'язковою складовою полікультурної освіти, бо абстрактне виховання, не пов'язане з традиціями, менталітетом, потребами українського соціуму, не може бути реалізовано повноцінно; воно не може сприяти формуванню цілісної особистості. Тому потрібні нововведення для відновлення виховного потенціалу вищих навчальних закладів. Це нововведення у соціокультурному просторі ВНЗ, у формах виховної роботи, це зміни самих суб'єктів освітнього процесу, які були б здатні реалізувати базові завдання виховання нового типу.

У створенні виховної системи вищого навчального закладу мають бути враховані основні положення сучасної психології і педагогіки з проблеми формування особистості, які зводяться до наступного:

– по-перше, головним, визначальним фактором у розвитку особистості є соціальне середовище і та роль, яку вона відіграє в системі суспільних відносин. Ця роль визначає позицію особистості і її психологічні настанови;

– по-друге, формування особистості відбувається в активній різноманітній діяльності – навчальній, науковій, громадській, виробничій, яка розвиває її здібності і конкретні якості,

– по-третє, ставлення особи до самої себе, до природи, суспільства, тобто формування світогляду, виробляється під впливом соціального середовища і конкретного колективу, який оцінює, стимулює і спрямовує її діяльність. У процесі діяльності її в колективі розвиваються моральні почуття і закріплюється досвід колективістської поведінки.

Керувати процесом становлення і вдосконалення особистості в умовах вищої школи можна тільки з урахуванням складної діалектики цього процесу, тобто врахування тих змін, які виникають в особистості під впливом виховання, і тих суперечностей, без подолання яких неможливе становлення громадянськості і моральності; суперечностей між особистістю і колективом, а також усередині самої особистості; між бажаннями і можливостями, волею і почуттям.

В умовах сучасного вищого навчального закладу виникає феномен соціального середовища, яке має великий виховний вплив на особистість, створює об'єктивну основу для встановлення нових суспільних відносин, формування соціальної свідомості і поведінки особистості.

Завдання педагогів полягає в тому, щоб усвідомити і виробити механізм впливу колективу на кожну особистість і визначити умови, в яких він може бути реалізований максимально.

Так, у вищому навчальному закладі соціальні цілі виховання трансформуються в педагогічну систему як дієвий комплекс елементів, що перебувають у певних логічних зв'язках, втілених, насамперед, у колективних відносинах.

Але завдання виховання і коло інтересів студентів ширші за ту чи іншу спеціальність, тому й система виховання є ширшою, гнучкішою і різноманітнішою, ніж рамки навчального процесу. Захоплення студентів різноманітні: в позаурочний час вони об'єднуються за інтересами у гуртки, клуби, різні команди.

Такі об'єднання – найефективніший шлях виявлення самостійності і творчості. Вони мають добровільний характер, можуть змінювати зміст і форми роботи і побудовані за принципом самодіяльності. Кожний студент має змогу проявити свою ініціативу і внести свою частку в спільну справу. Інакше кажучи, тут окреслюється конкретна роль, у якій проявляються і розвиваються здібності кожної особистості.

Взаємодія між членами колективу ґрунтується на засадах взаємно розподіленої відповідальності, а міжособистісні відносини сприяють відчуттю психологічного комфорту і створюють можливості для особистого зростання. Створення умов, потрібних для гармонізації командної діяльності та взаємин у межах академічної групи, можливе завдяки сучасному специфічному інструменту – team-building (технології командоутворення).

Team-building (тімбілдінг) – комплекс заходів, спрямованих на зміцнення команди, поліпшення взаємин у колективі, виявлення комунікативних проблем з наступною їхньою ліквідацією. Одна з функційтімбілдінгу – це виявлення несумісних людей та визначення способів їх неконфліктної взаємодії.

Застосуваннятімбілдінгу дозволяє вирішити низку задач: викликати повагу і довіру між одногрупниками, згуртувати колектив навколо спільних цілей, підтримувати дружні взаємини у колективі та пізнати один одного у неформальній обстановці.

Засоби тимблінгу, які можуть бути застосовані для управління поведінкою у групі, – це квести, зустрічі, виїзди та інші заходи на дозвіллі з більшою чи меншою часткою екстриму. Кожна з названих назв визначає ступінь самостійності студентів у такому об'єднанні, незалежно від того, чи будуть вони тільки виконавцями чи творцями колективної роботи. Але в усіх випадках роль викладача має бути керівною.

Головне, про що не можна забувати, – це про міру втручання в діяльність таких об'єднань, бо перевищення міри може приглушувати ініціативу і самостійність студентів. А особливістю педагогічної системи вищої школи і є високий ступінь активності і самостійності студентів, високий ступінь їхньої відповідальності за свою діяльність і своє майбутнє.

Тому педагогічні цілі (що і кого ми хочемо виховати) мають бути трансформовані в психологічні: всі педагогічні впливи мають бути стимулами, що породжують позитивні мотиви вчинків, дій, взаємин у студентському середовищі.

Педагогічна система вищого навчального закладу забезпечує стимулювання різних видів діяльності. Стимули є зовнішнім поштовхом для пробудження і розвитку її мотивів. Складність діалектики взаємодії стимулів і мотивів ми не можемо висвітлити повністю, проте підкреслюємо, що викладач-педагог розрізнятиме і вмгло користуватиметься стимулами як прямими (похвала, добра оцінка, надання права вибору, виділення конкретних результатів), так і посередніми (залучення до пошуку, звертання до честі і гідності), як матеріальними (надання місця в гуртожитку, стипендія, путівки до спорттабору та інших матеріальних пільг), так і духовними (присудження першого місця, почесного звання тощо). Ефективним застосування стимулів може бути тільки тоді, коли враховуються ті психологічні зміни, які відбуваються в кожній конкретній особі.

У навчальній діяльності студент проходить від найпростіших відчуттів здивування до пристрасті в пошуках істини, у моральних переживаннях – від задоволення, захоплення до найскладніших почуттів відповідальності,

обов'язку, честі, совісті. Це не означає, що виконання роботи має давати тільки насолоду. Обов'язковим важелем діяльності є зусилля. Будь-яка робота, яку людина виконує з усвідомленням її корисності і з почуттям відповідальності, породжує напруження сил, пов'язаних з мобілізацією знань, подоланням перешкод. Вона не тільки розвиває сили або розум, а й формує такі якості, як працелюбність, старанність, ініціативу, цілеспрямованість. Цінність цих якостей визначається можливістю їх перенесення на всі інші форми діяльності.

Таким чином, педагогічна система вищої школи покликана забезпечувати керування формуванням особистості, що входить у структуру різних відносин під час виконання різних видів діяльності з інтересів групи.

Заслужовує на увагу ідея закріплення кураторів групи на всі роки навчання у вищій школі. Ця практика має на меті створення послідовної системи виховної роботи, коли продовжується розвиток системи впливів з курсу в курс з урахуванням конкретного становища і рівня розвитку колективу та змін у психології і взаєминах студентів.

Така система, безумовно, підвищує відповідальність кураторів, проте має низку вразливих місць, переважно, організаційного характеру, бо один викладач не має навчальних занять у групі протягом усього періоду навчання, що зменшує контакти і послаблює вплив куратора. Оскільки навчальна діяльність студентів є основною і в ній проявляються особливості окремих студентів і всієї групи, то часто за відсутності навчальних контактів взаємини куратора з групою набувають формального характеру, що послаблює можливість його безпосереднього впливу. Певна річ, у кожному ВНЗ можна знайти таких кураторів, які без особливих зусиль зберігають добрі взаємини з групою, незважаючи на відсутність навчальних контактів. Проте, абсолютна більшість викладачів негативно висловлюються проти такої практики: адже за відсутності навчальних контактів доведеться витратити значно більше часу і зусиль для пізнання студентського середовища, а часу на ці спеціальні види виховної роботи в куратора бракує. І ще одна обставина: можливі випадки, коли куратор не знаходить «ключа» до групи; у такому разі доцільно його

замінити. Дуже часто виховний вплив куратора на першому курсі великий, але з часом з різних причин зменшується. В такому разі заміна куратора може дати групі новий заряд.

Піклуючись про головне, про наступність у виховній роботі, слід вживати й інших організаційних заходів, до яких треба вдаватися в процесі керування виховною роботою. До них можна віднести, насамперед, створення перспективного плану виховної роботи на всі роки навчання, в якому має конкретно реалізуватися ланцюг послідовних засобів впливу з урахуванням змін у розвитку студентів.

На кожному навчальний рік створюють конкретний план організації навчально-виховного процесу, який має, насамперед, координувальні функції з урахуванням специфіки роботи на кожному курсі. Наявність такої програми є передумовою для прийнятності в розвитку колективу незалежно від зміни керівників.

До системи засобів згуртування колективу входить також формування правил і законів колективного життя. Ідеться про своєрідні, що виникають у процесі загального руху і спілкування, правила, які не насаджують і навіть не впроваджують; вони виникають поступово як результат сублимації моральних стосунків. Правила, які є майже афоризмами, іноді колективними девізами, свідчать про накопичені сили колективу, про його здорову атмосферу.

Форми роботи з розвитку особистості у вищій школі дуже різноманітні: це творчі об'єднання, розвиток акторських здібностей у колективах художньої самодіяльності, студентські спортивні, наукові клуби, вечори, зустрічі, дискусії тощо. Куратор групи підказує і спрямовує цю роботу в середовищі студентів.

Студентська група або об'єднання за інтересами може проводити різноманітні виїзди, тематичні зустрічі, чи навіть веб-семінари. Зрозуміло, що такі вечори слід проводити з активною участю і на основі самодіяльності та ініціативи студентів, щоб вони надавали не тільки інформацію, задоволення і насолоду, а й сирили до саморозвитку та самовдосконалення у майбутній своїй діяльності фахівця. Цю роботу очолити можуть не тільки запрошені фахівці в

певній галузі, а й усі ті викладачі, які мають знання, смаки і певні здібності. Це забезпечить додатковий глибокий педагогічний вплив викладача на формування особистості студента.

Таким чином, організація продуктивної взаємодії викладача і студентів та створення студентських гуртків і клубів сприяє підвищенню ефективності навчального процесу ВНЗ, створенню умов для самореалізації, самовизначення особи студента та розкриттю творчого потенціалу особистості.

2.2. Методи та форми створення освітнього простору для забезпечення морально-світоглядного становлення особистості студента

У вищому навчальному закладі вибір форм виховання визначається на основі наукових принципів, в залежності від наступних факторів [57]:

– мета виховання, утримання та спрямованості виховних завдань, курс навчання;

- рівень вихованості та особистий соціальний досвід;
- особливості академічної групи як колективу з його традиціями; особливості і традиції регіону, а також технічні і матеріальні можливості вузу (інституту, кафедри) та рівень професіоналізму викладачів - організаторів виховного процесу.

В сучасних умовах вибір форм виховання студентів ВНЗ визначається також на основі зовнішніх факторів, які, безумовно, слід брати до уваги.

По-перше, проблеми та зміни, які існують у вищій освіті. Зменшення функцій виховання в державних освітніх стандартах, призвело до втрати досвіду громадської діяльності у молодих та активних людей, а також досвіду в організації даної діяльності у професорсько-викладацького складу.

По-друге, зміна соціокультурної ситуації в країні, пов'язана з новими вимогами до особистості людини: вона повинна бути ініціативною, мобільною,

самостійно приймати рішення, мати почуття відповідальності за долю країни, за її процвітання та життя в цивільно-правовій державі.

По-третє, зміна особистості молодих людей, поява нових цінностей, розвиток егоцентричних позицій та настроїв [53].

Слід підкреслити, що це лише частина факторів, які впливають на вибір оптимальних та результативних форм організації виховної роботи студентів у ВНЗ.

Пріоритетними, повинні стати такі форми виховання, які дозволяють студентам активно включатися в цікаву, збагачуючу, творчу діяльність по вирішенню соціально-значущих проблем.

Так, в педагогічній теорії та практиці, розроблено безліч форм виховної роботи, які згруповані в класифікації за різними ознаками. Зокрема [52]:

- за цільовою спрямованістю, позицією учасників, об'єктивними виховними можливостями, розрізняють 3 форми виховної роботи: заходи, справи та ігри;

- за часом проведення: короткочасні, тривалі, традиційні;

- за часом підготовки: експромтні та ті, які передбачають додаткову підготовку;

- за видами діяльності: трудові, спортивні, художні, наукові, соціальні тощо;

- за суб'єктами організації: ініціатива належить студенту або старшим (педагог, батьки, роботодавці тощо);

- за результатами виховної роботи: соціально-значимий результат, інформаційний обмін, знаходження рішення;

- за кількістю учасників: масові (фестивалі, олімпіади, свята, суботники тощо), групові (творчі колективи, спортивні команди, клуби, гуртки

- за інтересами тощо) та індивідуальні форми (голова студентської ради, староста групи, член профспілки тощо);

- інші класифікації.

На сьогоднішній день у ВНЗ провідними формами виховання студентів також є:

- рефлексія,
- проекти;
- тренінги.

Виховна робота у ВНЗ – це багатогранний та складний процес впливу на особистість, на її майстерність та інтереси, здійснюваний як на парах, так і в позапарний час.

Комплексна система виховної діяльності забезпечує формування у студентів світогляду, активної життєвої позиції, навичок суспільної поведінки та основ моральності.

Підвищенню ефективності виховної роботи ВНЗ сприяє грамотне використання форм та методів організації виховної роботи.

Розглядаються 3 групи методів організації виховної роботи ВНЗ [44, с. 39]:

- методи формування позитивного досвіду поведінки в процесі діяльності (привчання, вправа, доручення, створення виховних ситуацій, вимога, суспільна думка);
- методи формування суспільної свідомості (бесіда, розповідь, диспут, лекція, приклад);
- методи стимуляції діяльності (змагання, заохочення, покарання).

Розглянемо сутність та значення методів, які найбільш часто застосовуються в цілеспрямованому процесі виховання в умовах навчального закладу.

1. Пояснення – це монологічний виклад суті будь-якої ідеї, положення, закону, позиції тощо. Метод використовується у вільній бесіді, при діалогічному спілкуванні з учнями, в дискусії, на лекції.

2. Переконання – це метод виховання, який застосовується з метою формування осмисленої та прийнятої учнями точки зору з різних питань: норм та правил поведінки, взаємин, ціннісних орієнтацій, поглядів.

3. Порада – метод досить популярний в навчальних закладах і просто в застосуванні. Викладачі спираються на свій педагогічний і життєвий досвід та прагнуть передати його учням за допомогою поради.

4. Педагогічна вимога – в роботі зі студентами виникають ситуації, коли відбуваються будь-які порушення в їх поведінці, у взаєминах один з одним, з іншими людьми, або вони роблять непорядні вчинки. Метод вимоги може виконувати стимулюючу функцію та виступати як завдання, але здагний грати і роль своєрідного гальма.

Вимога може бути пред'явленою в прямій та непрямій формі.

Прямі вимоги пред'являються в діловому, рішучому тоні, вони носять найчастіше лаконічний характер, в них проглядається авторитарна позиція викладача або будь-якого іншого організатора виховання. Непрямі ж вимоги, мають більш розгорнуту форму – інструкції, поради, прохання.

Педагогічна вимога може бути пред'явлена, як індивідуально студенту, так і всій групі.

5. Суспільна думка – формується разом з розвитком і становленням колективу, і функціонує в ньому, будучи методом впливу колективу на особистість учня. В суспільній думці акумулюються вимоги, ціннісні орієнтації, рішення, знайдені колегіально в конкретному колективі. Даний метод, як правило, відіграє значну роль в життєдіяльності учнів, визначаючи їх вчинки, дії, судження. Він виконує оцінну, як обмежуючу, так і стимулюючу функцію.

6. Приклад – метод прикладу періодично в ненав'язливій формі знаходить застосування у виховному процесі. Найчастіше даний метод застосовується для професійного становлення учнів. Він використовується для того, щоб викликати у них високі переживання, визначити благородну мету – перспективу «з кого робити життя».

7. Доручення та завдання – можуть бути індивідуальними та груповими, а також тимчасовими і постійними. За змістом, вони можуть бути організаційними, навчальними, науково-політичними, трудовими, естетичними,

спортивними, морально-етичними, екологічними, шефськими. Доручення і завдання повинні:

- мати суспільну цінність;
- бути конкретними та зрозумілими;
- враховувати інтереси, можливості та суспільні потреби учнів;
- поступово ускладнюватися;
- носити не епізодичний, а послідовно-систематичний, характер.

8. Вправа – використовується для формування і закріплення навичок та

звичок культури поведінки, морально-етичних якостей. Викладачі застосовують даний метод з метою коригування вже наявних навичок, вмінь, якостей.

9. Змагання. В сучасних умовах змагання можна використовувати для

вирішення ряду педагогічних завдань. Зокрема, для:

- досягнення більш високих показників у праці, спорті, художній та інших видах діяльності;
- розвитку творчої співпраці між учнями або групами учнів;
- формування підприємливості, особистої ініціативи та активності, а також прагнення до успіху гідними моральними засобами;
- пробудження інтересу до деяких «нудних», але необхідних, видів діяльності;
- розвитку організаторських та інших вмінь.

Змагання може мати індивідуальну та групову форму, а також бути епізодичним або тривалим.

10. Метод стимулювання – включає в себе групу методів: схвалення, осуд, контроль, самоконтроль. В даний час окремі педагоги-дослідники та викладачі заперечують доцільність використання заохочення (схвалення) та особливо, засудження (покарання), в умовах навчальних закладів.

Метод схвалення – свідчить про позитивну оцінку діяльності та може бути застосований в формі похвали, подяки, нагородження прямою або цінним подарунком, статті в газеті, фотографії на стенді пошани тощо.

Метод засудження – виражається негативна оцінка діяльності, поведінки, застосування даного методу викликає в учнів негативні переживання. Може бути реалізований у формі зауваження, рез'юмення, переконання, обговорення на зборах, догани, виключення з навчального закладу.

При зверненні до методів схвалення та засудження, доцільно враховувати наступні педагогічні вимоги: спиратися на кращі сторони особистості учня, мати в якості союзника колектив, добре знати тих, хто навчається та застосовувати методи індивідуально і коректно, не зловживати ними по відношенню до одних і тих же студентів, враховувати природні особливості морального характеру.

Метод контролю – використовується з метою перевірки ходу або результатів діяльності та дій тих, хто навчається, виконання ними доручень і завдань. Даний метод може бути виражений у формі бесіди, спостереження, звіту на зборах, нагадування, письмового наказу з оцінкою діяльності, тестування.

Метод самоконтролю – застосовується до самого себе для стимулювання або перевірки власного розвитку та виховання. Формами його вираження є: роздуми, самоспостереження, самонаказ, рефлексія, тестування. Метод самоконтролю грає важливу роль в морально-естетичному, соціальному, інтелектуальному розвитку та самовихованні, вдосконаленні особистості.

Більш успішному застосуванню методів виховання, допомагає висока мовна культура, наявність організаторських вмінь та здібностей у викладачів, а також власна активність учнів. Одні методи виховання – короткочасної дії, короткочасного педагогічного ефекту. Інші ж методи, – тривалого застосування, тривалого педагогічного впливу (змагання, доручення, вправа).

Методи виховання багатofункціональні. Це означає, що один і той же метод, може сприяти формуванню різних якостей, властивостей, відносин, тобто отримання різних результатів [39, с. 31-34].

Світогляд студентів, як інтегральна структура особистості, акумулює уявлення людини про навколишній світ і детермінує специфіку подальшої

поведінки в ньому в єдності нерозривно пов'язаних компонентів: ціннісно-потребнісного, когнітивного, емоційно-вольового, діяльнісно-практичного та рефлексивного. При цьому, вони впливають з таких передумов, як:

1) взаємозв'язок та взаємозумовленість структурних компонентів формування світогляду студентів ВНЗ в інтересах сталого розвитку суспільства: ціннісно-потребнісного, когнітивного, емоційно-вольового, діяльнісно-практичного, рефлексивного;

2) виявлення аксіологічних підстав сталого розвитку соціуму та особливостей формування світогляду студентів ВНЗ в цьому напрямку за умови реалізації основних підходів: аксіологічного, інтегративного, середовищного, компетентнісного та інших, за провідної ролі системного та діяльнісного;

3) єдність професійного та особистісного розвитку;

4) розуміння провідної діяльності студентів (професійно-особистісного самовизначення) як системоутворюючого фактору формування їх світогляду в інтересах розвитку суспільства.

В силу поєднання визначеності та гнучкості, технологія може забезпечити довгострокові перспективи в системі формування світогляду у студентів ВНЗ. Дана методика, як і будь-яка інша, повинна мати фундамент, найбільш важливими блоками якого, є наступні:

– Поглиблене вивчення законів суспільного функціонування. Суспільство та люди, які його формують, змінюються: те, що вчора було дієвим та впливовим, сьогодні може виглядати наївним та застарілим.

– Операціоналізування процесів, а також єдність технологічних процедур при проектуванні освітніх програм, в сукупності визначають ефективність вирішення проблем формування світогляду в інтересах сталого розвитку суспільства. Іноді алгоритми закріплюються в нормативних, законодавчих документах, методичних розробках (алгоритм проведення форуму, бесіди, дискусії тощо). В будь-якому випадку суб'єкту управління,

необхідно знати послідовність дій при складанні програми або плану виховної роботи та вміти ними користуватися в своїй професійній діяльності.

Розширення способів взаємодії з соціальними інститутами.

Ефективність формування світогляду у студентів в інтересах сталого розвитку суспільства, забезпечується його технологічної осначеністю. Позаяк, в умовах величезної кількості соціально-педагогічних проблем та негативних факторів впливу на особистість, виховання може бути продуктивним тільки при послідовності та професійності технологічного підходу.

Відтак, вищезгадана методика може мати наступні форми:

– проект, який включає в себе концептуальне обґрунтування, визначення мети та завдань його реалізації, механізм втілення з поетапним (покроковим) описом, матеріальне та кадрове забезпечення, тимчасові ресурси та заплановані результати;

– план, програму.
Дана технологія обґрунтовується її змістовними напрямками, які реалізуються в сукупності або в тому чи іншому комплексі, в залежності від виховної ситуації, зокрема:

– аналітико-прогнозна (виявлення і врахування ціннісних орієнтирів та спрямованості студентського соціуму, розкриття потенціалу для створення ціннісних підстав світогляду в інтересах сталого розвитку суспільства, моніторинг адаптаційних процесів у студентському середовищі, прогноз зміни існуючих параметрів);

– діагностична (аналіз актуальних та потенційних проблем формування світогляду в інтересах сталого розвитку суспільства);

– системно-модельюча (визначення методів, прийомів, засобів формування світогляду, характеру вирішення ситуації, яка склалася, а також способів допомоги на різних рівнях);

– проектно-організаторська (алгоритмічна розробка проекту);

– активційна (сприяння активації потенціалу соціального функціонування студента, соціуму, спонукування до самопомоги та взаємодопомоги, тренінги, консультації по створенню толерантних відносин в студентському соціумі, правова та юридична допомога студентам);

– організаторська (підбір та розстановка кадрів, донесення до виконавців завдань, визначення способів стимулювання, координація зусиль і дій структурних підрозділів вищого навчального закладу (студентського товариства, профкому студентів), громадських організацій міста, молодіжних та соціальних центрів, перевірка ходу виконання проекту, оцінка діяльності);

– евристична (збільшення знань в сфері виховання, поглиблення розуміння соціально-екологічних проблем, винесення уроків з результатів здійснення проекту, формулювання висновків для подальшої роботи, поліпшення загальнокультурної та професійної підготовки в сфері формування світогляду в інтересах сталого розвитку суспільства).

Звідси, дана технологія передбачає:

– алгоритмічне застосування оптимальних методів та засобів;

– раціональне розщеплення процесу на взаємопов'язані етапи, фази та операції;

– поетапну координацію і синхронізацію дій щодо їх виконання та корекції.

Визначення технологічних етапів механізму реалізації методики, допоможе уникнути невиправданої розтрати сил, пов'язаної зі спонтанністю і стихійністю виховних ситуацій. Дана технологія передбачає поетапну координацію і синхронізацію форм і методів реалізації змістовних напрямків та педагогічних умов, які забезпечують ефективне формування світогляду студентів ВНЗ в інтересах сталого розвитку суспільства, а також відповідність критеріям особистісної характеристики.

1. Технологічний етап: ціннісно-смісловий.

Змістовні напрямки: аналітико-прогностичний, діагностичний, системно-модельючий, проектний, активційний, організаторський, евристичний.

Педагогічні умови: формування мотивів, ідеалів, цінностей, ціннісних орієнтацій; включення студентів в індивідуальну проектну діяльність; особистісно-орієнтована взаємодія з викладачем в освітньому процесі; мотивація до самоосвіти та самовдосконалення студентів в професійній діяльності.

Критерії оцінки ефективності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, емоційно-вольовий.

2. Технологічний етап: творчо-пошуковий.

Змістовні напрямки: аналітико-прогнозний, діагностичний, системно-моделюючий, проектний, активаційний, організаторський, евристичний.

Педагогічні умови: включення студентів в соціально-корисну діяльність; розвиток через неї соціально-цінних емоцій – дружби, співчуття, взаємодопомоги; включення в індивідуальну проектну діяльність; особистісно-орієнтоване взаємодія з викладачем в освітньому процесі; мотивація до самоосвіти та самовдосконалення в професійній діяльності.

Критерії оцінки ефективності: емоційно-вольовий, діяльнісно-практичний.

3. Технологічний етап: педагогічний.

Змістовні напрямки: аналітико-прогнозний, діагностичний, системно-моделюючий, проектний, активаційний, організаторський, евристичний.

Педагогічні умови: формування мотивів, ідеалів, цінностей, ціннісних орієнтацій студентів; розвиток через соціально-корисну діяльність соціально-цінних емоцій; привчання до законних норм конкуренції в будь-якій роботі; включення в соціально-корисну діяльність; включення студентів в індивідуальну проектну діяльність; особистісно-орієнтована взаємодія з педагогом; мотивація до самоосвіти та самовдосконалення в професійній діяльності.

Критерії оцінки ефективності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, емоційно-вольовий, діяльнісно-практичний, рефлексивний.

4. Технологічний етап: рефлексивний.

Змістовні напрямки: аналітико-прогнозний, діагностичний.

Педагогічні умови: формування мотивів, ідеалів, цінностей, ціннісних орієнтацій студентів; розвиток через соціально-корисну діяльність соціально-цінних емоцій; привчання до законних норм конкуренції в роботі; включення студентів в соціально-корисну діяльність.

Критерії оцінки ефективності: мотиваційно-ціннісний, рефлексивний.

Технологія формування світогляду студентів в інтересах сталого розвитку суспільства реалізується в різних видах діяльності студентів, зокрема: аудиторної, позааудиторної, науково-дослідної, в тому числі з використанням дистанційних методів. Результатом є створення та захист студентами, соціально-педагогічного проекту. Методику можна представити у вигляді послідовності наступних етапів.

Ціннісно-смысловий етап передбачає озброєння студентів знаннями про етапий розвиток суспільства та шляхи його досягнення, навчання раціональним прийомам пошуку та обробки інформації, способам прийняття соціально-значущих та еколого-орієнтованих рішень у професійній діяльності, а також в конкретних ситуаціях.

Творчо-пошуковий етап має на меті зосередження уваги студентів на прикладному характері цінностей, їх реалізації за допомогою ціннісного ставлення, ціннісного поведінки. Формування світогляду відбувається за допомогою рефлексії, саморефлексії, визначення своєї ціннісної позиції щодо явищ дійсності. Тут доречно об'єднати змістовну та практичну сторони освітнього процесу, використовувати комплексні інтегративні форми і методи навчання, коригувати індивідуальну і групову рефлексію. Доцільним на цій стадії стане участь студентів у виховних (фестивалях, святах, концертах, конкурсах, виставках) та наукових (конференціях, круглих столах, в роботі студентського наукового товариства) заходах. Педагогічними умовами, які забезпечують ефективне формування світогляду студентів в інтересах сталого розвитку суспільства, можуть стати вже згадані, включення в соціально-

корисну діяльність, розвиток через неї соціально-цінних емоцій. На даному етапі здійснюється змістовна підготовка проєкту.

Педагогічний етап присвячений формуванню професійно-значущих якостей особистості, вмінь та навичок ціннісного поведінки. Дана стадія передбачає вміння проєктувати та втілювати в життя, ідеї доцільності вибору соціально-значущих та еколого-орієнтованих цінностей, у професійній та інших видах діяльності, а також творче вирішувати реальні соціально-значущі та еколого-орієнтовані проблеми, реалізовувати досвід практичної ціннісно-орієнтованої діяльності. В результаті можливе самостійне формування світогляду майбутніх фахівців через ціннісну само ідентифікацію студентів, їх суб'єктивну оцінку та прийняття освітніх цінностей. На цьому етапі соціально-педагогічний проєкт студентів реалізується в процесі педагогічної практики, здійснюються його контроль та корекція.

Рефлексивний етап передбачає творче ставлення до професійної діяльності – індивідуальну творчу активність студентів.

Отже, технологія роботи над соціально-педагогічним проєктом передбачає гностичний (підготовку теоретичної основи) та процесуальний (формування відповідних вмінь та навичок) аспекти формування світогляду студентів в інтересах сталого розвитку соціуму, пов'язаного з вирішенням специфічних завдань в галузі діагностики, проєктування, організації, рефлексії. Така комплексна виховно-розвиваюча взаємодія майбутнього фахівця в процесі його життєдіяльності, дозволить домогтися реальних результатів на професійній ниві.

Підготовка студента до реалізації соціально-педагогічного проєкту в сучасних умовах від вивчення спецкурсів до самостійної практики, передбачає особливу діяльність, в якій головною складовою виступає послідовність розробки проєкту.

Таким чином, для успішної організації виховної роботи зі студентами, потрібно враховувати основні групи методів організації виховної роботи:

- формування позитивного досвіду поведінки;

формування суспільної свідомості;
 – стимуляції діяльності.

Тільки в комплексі, виховна робота забезпечує формування у студентів світогляду, активної життєвої позиції, навичок суспільної поведінки та основ моральності.

НУБІП України

2.3. Програма та рекомендації щодо оптимізації освітнього простору в морально-світоглядному становленні особистості студента

Програма включає в себе спеціально-організовані заняття, які реалізуються у формі роботи тематичних круглих столів, дискусійного клубу і тренінгу.

Робота круглого столу на тему «Сучасні уявлення про мораль та світогляд» передбачає обговорення зі студентами питань, пов'язаних з визначенням моральних норм та правил поведінки в суспільстві, методами виховання моральності в сім'ї, регуляцією поведінки людини з позицій

«аморальності» здійснюваної державними організаціями (історичний екскурс), а також сучасними заходами, які проводяться в державі для формування морального світогляду суспільства.

Другий круглий стіл присвячений темі «Особливості формування морального світогляду в сучасній освітній системі». Тут студенти знайомляться з методами та прийомами формування морального світогляду в дошкільному, шкільному та юнацькому віці.

За допомогою діяльності дискусійного клубу відбувається емоційний розвиток моральних почуттів та якостей особистості, а також формуються стратегії поведінки, призначені для вирішення моральних дилем.

Робота дискусійного клубу заснована на моральних проблемах запропонованих Л. Колбергом, які ставлять перед студентами ряд проблем, які зачіпають моральну поведінку особистості в соціумі та дотримання моральних

норм, виступаючи в якості представника певної професії, а також зачіпають моральні почуття, актуалізують набуті знання і трансформують отриманий досвід, в шаблони реальної поведінки.

Кожна дилема є конкретною ситуацією, яка впливає на певну сторону в структурі морального світогляду особистості. А саме:

– дилема справедливості правосуддя при розшуку злочинця-втікача. В одній дилемі говориться про бідного чоловіка, який вкрав хліб та необхідні ліки для своєї сім'ї, його засудили на 6 років. Відсидівши 2 роки, чоловік втік, накопичив гроші відкрив фірму, платив робітникам більшу зарплату, а частину прибутку віддавав в лікарню на лікування бідних людей. Одного разу працівник впізнав у власника фірми злочинця-втікача, якого шукає поліція. Чи повинен він повідомити про це в поліцію?;

– дилема задоволення власної потреби, або відмова від неї, на користь батьків. У запропонованій ситуації розповідається історія підлітка, який все літо працював, щоб поїхати в табір. Втім, коли необхідна сума була зібрана, батько попросив віддати йому зароблені гроші, щоб самому відпочити. Як необхідно вчинити підлітку?;

– дилема праці, честі та совісті. Ситуація в якій два брата потребували грошей, один з них вкрав гроші, зламавши магазин, інший обдурив людину, яка займалась благодійністю та допомагала хворим людям, сказавши, що тяжко хворий і як тільки видужає, обов'язково поверне гроші нужденним людям. Після цього, студентам ставиться низка запитань, які охоплюють різні аспекти моральної поведінки (Хто з братів здійснив більш аморальніший вчинок? Чи потрібно стримувати обіцянку, дану незнайомій людині? Тощо);

– дилема милосердного вбивства або болісних страждань пацієнтки. Ставить лікаря перед вибором, якого тяжко хвора пацієнтка, просить про смертельну дозу ліків. Студентам необхідно відповісти на питання, що в ситуації, яка склалася, повинен зробити лікар: здійснити навмисне вбивство, щоб позбавити від страждань пацієнтку, або приректи її на муки, пов'язані з прогресуючою хворобою?;

– дилема порятунку життя близької людини або вчинення протиправного вчинку (крадіжки). В цій дилемі розповідається історія чоловіка, який хоче вкрасти ліки з аптеки для своєї дружини, хворі на рак, а продавець ліків відмовляє в розстрочці платежу;

– дилема порятунку життів цілого екіпажу морського судна, шляхом жертвування життям одного з членів команди. У цій дилемі розповідається історія, в якій екіпажу моряків необхідно було відступати від численних противників, щоб врятувати життя членів екіпажу, необхідно було пожертвувати одним з членів екіпажу.

Наступним елементом програми, є тренінг.

Практика застосування тренінгу як особливого виду діяльності має тривалу історію. Метод психологічної допомоги людям, який реалізується через спільну роботу в малій групі, є дуже ефективним, він набув статусу одного з найпопулярніших. До сьогодні він представлений великою різноманітністю конкретних методичних підходів.

Основними принципами ефективності тренінгу, є:

- принцип активності суб'єкта,
- принцип психологічної безпеки тренінгу,
- принцип об'єктивації (усвідомлення) своєї поведінки,
- принцип суб'єкт-суб'єктного відношення,
- принцип подієвості,
- принцип дослідницької (творчої позиції) тощо.

Однак можна ствердно говорити про наявність ключової та провідної ідеї, яка об'єднує майже всі наявні в практичній психології та педагогії, підходи: прагнення допомогти особистості, шляхом зняття обмежень, комплексів. Це ідея зміни, трансформації людського «Я» в світі, який повсякчас і стрімко змінюється.

Вплив на особистість у тренінгу здійснюється за допомогою вирішення наступних завдань:

1. Завдання мотивування студентів до нової діяльності та формування позитивного ставлення до неї. Суть даного завдання полягає в створенні безпечного тренінгового простору, сприятливого психологічного клімату, атмосфери співпраці та взаємного прийняття.

2. Завдання формування системи уявлень студента. Його суть полягає в системно-організованій діяльності, спрямованій на навчання теоретичними уявленнями про основи морального світогляду та поведінки особистості, отриманні досвіду вирішення моральних дилем, і можливості побудови власного морального простору, за рахунок переосмислення накопиченого власного досвіду життя, а також шляхом аналізу життєвого досвіду інших людей.

3. Завдання формування умінь. Під вміннями розуміється здатність людини керувати застосуванням наявних в неї уявлень, відносин та навичок відповідно до умов конкретної ситуації. Вони можуть бути 3-ох основних типів: технологічні, стратегічні та диспозиційні.

До перших відносять здатність використовувати знання та навички в певній ситуації, до других – використовувати з наявних в підструктурі уявлень, найбільш адекватну в даній ситуації стратегію діяльності, а треті – здатність займати певну диспозицію по відношенню до ситуації на основі наявної системи суб'єктивних відносин.

Тренінг складається з 10 взаємопов'язаних занять, які складаються з вступної, основної та заключної частини.

У вступній частині учасники діляться емоціями від попереднього тренінгового заняття. Також в цій частині відбувається розминочні вправи для запуску групової динаміки та процесів, які відбуваються в групі, а також в основній та заключній частині тренінгу.

Основна частина представлена найбільш трудомісткими вправами, з найбільшою витратою часу та ресурсів учасників тренінгу. Тренінгові вправи, спрямовані на розвиток морального світогляду особистості (важливі питання,

цінності, досвід та знання, духовний розвиток, сенс життя, вдячність, кордони, духовні вчителі, дари вчення тощо).

В заключній частині проводиться завершальна вирава, спрямована на зняття емоційної напруги учасників тренінгу. Потім, проводиться рефлексія проведеного заняття.

Підсумком заняття стає зачитування провідної притчі, після якої учасники тренінгу залишають групу (обговорення притчі не відбувається).

Дана програма складається з 10 інтегрованих занять, які включають в себе:

- круглий стіл з проблем моралі та морального світогляду особистості (заняття 1-2);
- дискусію, засновану на обговоренні моральних дилем Л. Колберга;
- практичну частину, в формі групового психологічного тренінгу.

Залучення в систему виховання студентів, «ресурсу» творчості, дозволяє торкнутися та активізувати творчий потенціал, як фундаментальну якість особистості, через яку в свою чергу, комплексно, природно та радикально здійснюється виховна робота з цілого ряду напрямків та водночас, яка істотно нейтралізує практично будь-які негативні прояви в свідомості, поведінці і світогляді студентів, тим самим каталізуючі наростання позитивних емоцій та діяльності.

Спільність завдань освіти та науки, визначає також єдність шляхів їх вирішення. У широкому плані розвиток вищої школи, так само як і розвиток науки, в сучасних умовах має здійснюватися по лінії підвищення ефективності, зростання кінцевих результатів навчально-виховного та дослідницького процесів.

Взаємозв'язок та взаємостимулюючий розвиток навчально-виховного і науково-дослідного процесів – об'єктивна закономірність та водночас, життєдайна основа вищої освіти.

Участь студентів в науковій творчості, дедалі більше виступає рушійною силою їх залучення до процесу створення матеріальних та духовних цінностей.

Ще одна грань наукової творчості – створюваний нею простір для вільного самовираження особистості, формування індивідуальних схильностей та інтересів.

Виховний аспект студентської наукової творчості має велике значення в справі формування особистих якостей майбутнього фахівця. Постійний творчий настрій, жага знань, обстановка напруженого наукового пошуку, сприяють вихованню у студентів високої культури мислення. Вони пробуджують в них справжню свідомість та активність у виборі і проведенні певних рішень, а також прагнення до проникнення в сутність речей. Позаяк, саме такі якості, вкрай необхідні сучасному фахівцеві.

Головний результат широкого розвитку студентської наукової творчості – той внесок, який вона вносить у становлення цілісної і творчо-активної особистості фахівця, а також підвищення рівня його світоглядної та професійної готовності.

Лід час активної, зацікавленої творчої участі в роботі, студент вчиться працювати, як самостійно, так і в колективі. Така повсякденна діяльність має неабияке виховне значення, вчить майбутнього фахівця виділяти головне в роботі, порівнювати особисті та виробничі інтереси, а також сприяє його соціалізації.

Спільне наукова творчість викладачів і студентів – найефективніший, перевірений практикою, шлях розвитку здібностей, розкриття талантів, становлення характеру дослідника, виховання ініціативи, потреб та навичок постійної самоосвіти в майбутньому. Слід домагатися, щоб для кожного студента участь в науковому пошуку, стала усвідомленою потребою.

Важлива умова високої виховної ефективності студентської наукової творчості – участь в її організації, основних кафедр та наукових підрозділів вищих навчальних закладів, визначення змісту студентських досліджень на основі реальної наукової тематики, яка дозволяє орієнтувати творчу активність студентів на вирішення актуальних завдань та найбільш значущих соціально-наукових проблем.

Необхідно лирише пропагувати значення студентської наукової творчості, а також їх досягнень у цій царині для того, щоб на кращих зразках та прикладах, виховувати у студентів потребу в творчій роботі.

Важливо забезпечити всі умови для того, щоб студенти могли в зручний для них час, працювати в лабораторіях, користуватися їх технічним оснащенням.

Вкрай важливе значення в організації студентської наукової творчості, має безпосередня взаємодія основних структурних підрозділів вищого навчального закладу – навчальної групи та кафедри, в результаті якої відбувається взаємне творче збагачення. В даному процесі, провідна роль належить викладачам, особливо науковим керівникам та кураторам груп.

Більшої науково-творчої віддачі від студента, можна домогтися в тому випадку, якщо викладач захоплений роботою та «заражає» цієї захопленістю студентів.

Відтак, викладач повинен вміло чергувати працю та відпочинок, регулярно приділяти увагу технічному та культурному розвитку, бути прикладом повсякденного прояву високих моральних та суспільно-громадянських якостей, а також вміти раціонально поєднувати навчальне навантаження з науковою діяльністю.

Необхідно сконцентрувати зусилля на досягненні єдності навчального, наукового та виховного процесів, які проводяться зі студентами, як в навчальний, так і в позанавчальний час.

Однією з умов успішного вирішення цих завдань, є зміцнення зв'язку навчального процесу з науковою творчістю студентів, у вищих навчальних закладах.

Виховання творчістю має стати традицією всіх вузівських колективів. Студенти повинні виробляти в собі такі професійні риси, як ініціативність, широта наукового світогляду, висока культура мислення. Завдання вузів дбайливо ставитися до ініціативи і творчості майбутніх молодих фахівців.

Форми організації та проведення наукової творчості студентів, умовно поділяються на 2 взаємопов'язаних між собою напрямки. Це: наукова творчість, яка включена в навчальний процес, і, отже, проводиться зі студентами в навчальний час, у відповідності до навчальних

планів та навчальних програм; наукова творчість, яка проводиться зі студентами у позанавчальний час.

Не менш, важливе значення, мають також і заходи, які стимулюють розвиток наукової творчості студентів (конференції, конкурси тощо).

Таким чином, зміст розробленої та запропонованої нами програми, буде сприяти формуванню морально-світоглядного становлення студентів, гармонізації всіх його компонентів, саморозуміння та самоповаги, а також ціннісному осмисленню категорій моралі та моральності стосовно педагогічної діяльності.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ

Сьогодні головним у вихованні стало формування людини, яка відрізняється високою моральністю, любов'ю до науки, працьовитістю, відданістю Україні.

Моральний розвиток є ключовим фактором розвитку держави, забезпечення духовної єдності народу та об'єднуючих його моральних цінностей, а також політичної та економічної стабільності. Неможливо створити сучасну інноваційну економіку, минаючи людини, її стан та якості внутрішнього життя. Виховання людини, формування властивостей розвиненої особистості, любові до своєї країни, потреби творити та вдосконалюватися є найважливішою умовою успішного розвитку України.

ВНЗ – це важливий соціальний інститут, в якому створюються соціальні блага (освітні послуги) та норми, зразки поведінки, взаємин у колективі і з зовнішнім середовищем – з зацікавленими сторонами (зовнішніми партнерами, клієнтами, органами влади тощо). Тут здійснюється комплекс спільних з органами влади довгострокових програм з розвитку соціальної інфраструктури, збереженню регіональної соціокультурної ідентичності тощо. А також, багато в чому визначають соціально-економічний устрій регіонального суспільства та країни в цілому.

Вищі навчальні заклади працюють на перспективу. Їх випускники покликані стверджувати загальнолюдські та національні морально-духовні цінності. Вони повинні усвідомлювати, що наукові знання, новітні виробничі технології мають сенс тільки за умови, коли вони будуть спиратися на високий рівень, заздалегідь передбачати, якою мірою нові наукові відкриття, технології будуть сприяти людському розвитку. Тому важливими напрямками ефективної діяльності вищих навчальних закладів – демократизація, гуманізація і гуманітаризація навчально-виховного процесу, органічне поєднання в ньому національного та загальнолюдського начал.

Від рівня освіти безпосередньо, залежить якість підготовки трудових ресурсів, а, отже, і стан економіки в цілому.

Соціальний інститут освіти – це організація діяльності та соціальних взаємодій, які здійснюються за допомогою взаємоузгодженої системи цільно-орієнтованих стандартів поведінки, виникнення та угруповання яких, в систему, зумовлені необхідністю розвитку здібностей і соціалізації індивідів, передачі їм накопичених знань, умінь та навичок з метою примноження останніх в інтересах збереження суспільства, його розвитку, вдосконалення та гармонізації.

Виховання особистості в період її навчання у ВНЗ – найважливіший та водночас, гранично-складний етап становлення особистості, в процесі якого остаточно формується її система почуттів, ідей, ідеалів, її світогляд. Крім того, в період навчання молодшої людини у вищому навчальному закладі, відбувається психологічне дозрівання індивіда як особистості, і в цей час молодь найбільш схильна до усвідомлення своїх вчинків та вибору життєвих орієнтирів.

У вищому навчальному закладі вибір форм виховання визначається на основі наукових принципів, в залежності від наступних факторів:

- мета виховання, утримання та спрямованості, виховних завдань, курс навчання;

- рівень вихованості та особистий соціальний досвід, а також особливості академічної групи як колективу з його традиціями;

- особливості і традиції регіону, технічні і матеріальні можливості вузу, рівень професіоналізму викладачів - організаторів виховного процесу.

Різноманітність методів та форм організації виховної роботи, дозволяє застосувати їх педагогу для досягнення тієї мети, яку висуває викладач та педагогічна ситуація, а також внутрішній стан суб'єктів виховного процесу.

Відтак, запропонована нами програма, включає в себе спеціально організовані заняття, які реалізуються у формі роботи тематичних круглих столів, дискусійного клубу і тренінгу.

Дана програма складається з 10 інтегрованих занять, які включають в себе:

– круглий стіл з проблем моралі та морального світогляду особистості (заняття 1-2);

– дискусію, засновану на обговоренні моральних дилем Ж. Колберта,

– практичну частину, в формі групового психологічного тренінгу.

Таким чином, зміст розробленої та запропонованої нами програми, буде сприяти формуванню морально-світоглядного становлення студентів, гармонізації всіх його компонентів, саморозуміння та самоповаги, а також ціннісному осмисленню категорій моралі та моральності стосовно педагогічної діяльності.

Проведене дослідження дозволяє намитити подальші перспективи роботи, які передбачають розвиток морально-світоглядного становлення особистості на різних вікових етапах, а також розробку засобів цілеспрямованого впливу на процес формування морально-етичного вигляду молоді.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1991. – 299 с.
2. Авдиенко Г. Ю. Психологическое понятие образовательной среды вуза // Психопедагогика в правоохранительных органах. – 2010. – № 4 (43). – С. 36-38.
3. Алиева Л. В. Воспитание как объект познания: современные научные представления о данном феномене / Л. В. Алиева // Наука, образование и спорт: история, современность, перспективы. Материалы и статьи Международной н-т конференции. 28 июня 2013 / Под ред. А.Т. Мухаметшина, Р.Ш. Маликова. – Казань: Отечество, 2013. – С. 3-5.
4. Анциферова Л. И. Связь морального сознания с нравственным поведением человека (по материалам исследований Л. Колберга и его школы). // Психологический журнал. – № 3. – 1999. – С. 5-17.
5. Базалук О. А. Философия образования в свете новой космологической концепции: Учебник. Киев: Кондор, 2010. – 458 с.
6. Бездухов В. П., Жирнова Т. В. Нравственно-ценностная сфера сознания студента: диагностика и формирование : монография. – М. : Моск. психол.-соц. ин-т, 2008. – 202 с.
7. Безугла М. В. Духовно-культурні цінності освіти і духовна безпека особистості. Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць / За матеріалами VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Формування духовної безпеки особистості в умовах сьогодення: виклики і проблеми», м. Київ, 24 травня 2017 року. – Ч. 2. – 2017. – Вип. 4 (79). – С. 34-45.
8. Белоусова Т. Л. Духовно-нравственное развитие и воспитание младших школьников. Методические рекомендации. В. 2 ч. Ч. 1: пособие для учителей общеобразоват. учреждений [Текст] / Т. Л. Белоусова, Н. И. Бостанджиева, Н. В. Казачёнок [и др.]; под ред. А. Я. Данилюка. – М.: Просвещение, 2011. – 127 с.

9. Бех І. Виховання особистості : Сходження до духовності : [наук. видання] / І. Бех. – К. : Либідь, 2006. – 272 с.

10. Бех І. Д. Людиноцентризм і демократизація освіти. Біла книга національної освіти України / за ред. В. Г. Кременя. – К., 2009. – 185 с.

11. Бойко А. І. Філософія модернізації освіти. Світоглядно-філософський аналіз : [монографія] / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К. : Знання України, 2009. – 379 с.

12. Бойчук Ю. Д. Компетентнісний підхід як методологічна основа реформування вітчизняної сучасної вищої освіти / Ю. Д. Бойчук, А. В. Турчинов // Ученые записки Крымского инженерно-педагогического университета. Серия «Педагогические науки» – 2014. – Выпуск 48. – С. 29-34.

13. Бондаревская Е.В. Культурно-воспитательное пространство университета как среда личностно-профессионального саморазвития студентов. // Актуальные проблемы профессионально-педагогического образования. Армавир : АГНА, 2011. – С. 7-10.

14. Бугаєвська Г. В. Функціональна грамотність студентів вищих закладів освіти як психолого-педагогічна проблема [Текст] / Г. В. Бугаєвська // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2012. – № 22 (7). – С. 73-79.

15. Ватковська М. Г. Освітній контекст самореалізації особистості / М. Г. Ватковська // Практична філософія. – 2009. – № 3 (33). – С. 69-72.

16. Возрастные возможности усвоения знаний / Под ред. Д. Б. Эльконина и В. В. Давыдова. – М.: Просвещение, 1966. – 299 с.

17. Галиахметова Р. Н. Развитие нравственно-правовой культуры учащихся школ инновационного типа : На материале гуманитарных дисциплин : автореферат дис. ... кандидата педагогических наук : 13.00.01 / Казанский гос. пед. ун-т. – Казань, 2001. – 22 с.

18. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века (В поисках практико-ориентированных концепций). – М: Совершенство, 1998. – 608 с.

19. Гітун Н. І. Філософія освіти: аналіз культуро-творчої парадигми в

- освіті / Н. А. Гітун // Проблеми педагогічних технологій. – 2010. – № 2. – С. 70-77.
20. Дерябо С. Д. Диагностика эффективности образовательной среды. – М., 1997. – 216 с.
21. Джонсон Д. Методы обучения. Обучение в сотрудничестве / Д. Джонсон, Р. Джонсон, Э. Джонсон-Холубек; З. С. Замчук (пер. с англ.).- Спб : Эконом. школа и др., 2001. – 256 с.
22. Ефимова Н. С., Плаксина Н. В., Ефимова Е. С. Психология и педагогика высшей школы: учебное пособие. – М. : РХТУ им. Д. И. Менделеева, 2018. – 156 с.
23. Збірник тез наукових доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Особистість на шляху до духовних цінностей: теорія, практика, пошук» – Рівне: РОППО, 2019. – 104 с.
24. Ковалёв Г А. Психическое развитие и жизненная среда [Текст] / Г. А. Ковалёв // Вопр. психологии. – 1993. – № 1. – С. 3-24.
25. Краткий словарь по философии / [Азаров Н. И., Айзикович А. С., Аникиев Н. Н. и др.; Под общ. ред. И. В. Блауберга, И. К. Пантина]. – 4-е изд. – М. : Политиздат, 1982. – 431 с.
26. Кузнецова Л. В. Гармоничное развитие личности младшего школьника : Кн. для учителя / Л. В. Кузнецова. – М. : Просвещение, 2008. – 222 с.
27. Литавор В. С. Образовательное пространство и пространство «личное» обучающихся: соотносимость, взаимосвязанность как условие становления универсальных учебных действий // Теория и практика образования в современном мире: материалы международной научной конференции. – СПб.: Реноме, 2012. – С. 18-24.
28. Ліхачов Б. Т. Педагогіка. – М. : Юрайт-М, 2006. – 607 с.
29. Лоскутова І. В. Духовно-моральне виховання молодших школярів на уроках літературного читання / І. В. Лоскутова // Молодий вчений. – 2012. – № 5 (40). – С. 447-448.
30. Лутай В. Философия современного образования: Учебное пособие.

– К.: Центр «Мадистр» – Творческий союз учителей Украины, 1996. – 256 с.

31. Марченко О. В. Генезис ідеї університету у знаково-символічному вимірі освітнього простору // Гілея. – Вип. 45. – 2011. – С. 454-462.

32. Марченко О. В. Методологічні стратегії дослідження освітнього простору: Монографія. – Дніпропетровськ : Інновація, 2012. – 350 с.

33. Маслоу А. Г. Дальние пределы человеческой психики / Перев. с англ. А. М. Татлыдаевой; Научи, ред., вступ. статья и коммент. Н. Н. Акулиной. – Спб.: Издат. группа «Евразия», 1997. – 430 с.

34. Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції «Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика» // Зб. наук. пр. / Редкол.: Н. В. Ільченко (голова) та ін. – Ірпінь, 2020. – 100 с.

35. Медвідь Л. Національна освіта незалежної України XXI століття: тенденції, проблеми // Початкова школа. – 2002. – № 1. – С. 1-4.

36. Михайличенко М. В., Рудик Я. М. Освітні технології: навчальний посібник. – К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2016 – 583 с.

37. Мокшина Н. Г. Диалогический подход в деятельности преподавателя как условие формирования познавательной активности студентов. // Инновации и традиции в решении проблем модернизации современного образования : материалы международной научно-практической конференции Елабуга, 2010. – С.109-114.

38. Навчальний посібник з курсу «Філософія освіти» для осіб, що навчаються в магістратурі за спеціальністю «Педагогіка вищої школи». / Т.Н. Кучера, Л.І. Насонова, В.В. Дейнека. – Харків: ХНМУ, 2015. – 63 с.

39. Общая и профессиональная педагогика / Под общ. ред. В.Д. Симоненко [и др.]. – М.: ВентанаГраф, 2005. – 368 с.

40. Опачко М. В. Філософія сучасної освіти. Навчально-методичний посібник / М. В. Опачко. – Ужгород: УжНУ, 2016. – 72 с.

41. Особистість студента і соціокультурне середовище університету в суспільному контексті. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – 2 червня 2017 р., м. Київ: Вступне слово В. І. Рябенка. – Київ,

2017. – 153 с.

42. Пазенок В. Гуманістичний принцип сучасної філософії освіти // Філософія освіти. – 2005. – № 1. – С. 53-73.

43. Пастухова Н. Л., Садовниченко Ю. О. Вища освіта України: у пошуках траєкторії розвитку. // Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Суми 23-24 квіт. 2020 р. – С. 23-26.

44. Педагогіка вищої школи / Під ред. В. Г. Кременя, В. П. Андрущенко, В. І. Лугового. – К.: Пед. Думка, 2009. – 256 с.

45. Подік І. І. Студенти-Х: особливості та перспективи. // Наукові записки Центрально-українського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки. – Випуск 159. – 2017. – С. 130-135.

46. Понемарєв Р. Е. Образовательное пространство: Монография. – М.: МАКС Пресс, 2014. – 100 с.

47. Прищак М. Д. Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі: курс лекцій / М. Д. Прищак, О. Б. Залюбівська. – Вінниця : ВНТУ, 2019. – 150 с.

48. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012 – 436 с.

49. Рогінський В. М. Абетка педагогічної праці. М.: Вища школа, 2003. – 167 с.

50. Романенко М. І. Освіта як об'єкт соціально-філософського аналізу. Дніпропетровськ: Видавництво «Промінь», 1998. – 132 с.

51. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2002. – 720 с.

52. Селезнєва А. В. Проектний підхід в соціально значимій діяльності студентів // Вестник Перм. гос. техн. ун-та. Машиностроение, материаловедение. – 2011. – № 2. – С. 130-135.

53. Селезнёва А. В. Формы профессионального воспитания в основных образовательных программах // Вестник Перм. гос. техн. ун-та. Машиностроение, материаловедение. – 2011. – № 2. – С. 130-135.

54. Сидоренко Е. В. Тренинг влияния и противостояние влиянию [Текст] / Е. В. Сидоренко. / Искусство общения. Риторика – СПб. Речь, 2004. – С. 67-68.

55. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2005. – 239 с.

56. Слободчиков В. И. Структура и состав образовательной сферы. Категориальный анализ // Психология обучения. – 2010. – № 1. – С. 27-34.

57. Соколенко Я. В. Методы и формы воспитательной работы в системе СПО // Наука, образование, общество: тенденции и перспективы развития : материалы VI Междунар. науч.-практ. конф. (Чебоксары, 18 июня 2017 г.). – URL: https://interactive-plus.ru/ru/article/461924/discussion_platform.

58. Сухомлинський В. О. «Серце віддаю дітям». Видання четверте. – Видавництво «Радянська школа». Київ, 1973. – 145 с.

59. Терещенко Ю. І. Філософія освіти та пошуки морально-етичного виховання // Шлях освіти. – 2002. – № 3. – С. 11-15.

60. Тестов В. А. Педагогическое мировоззрение и современная научная картина мира / В. А. Тестов // Педагогика. – 2011. – № 7. – С. 34-42.

61. Титаренко А. И., Ландесман П. А. Структуры нравственного сознания: Опыт этико-философского исследования. – М. : Мысль, 1974. – 278 с.

62. Тоцька О. Л. Концептуальні засади управління розвитком вищої освіти в Україні: трансформація напрямів державної політики. // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2020. – № 22. – С. 64-70.

63. Фельдштейн Д. И. Проблемы возрастной и педагогической психологии / Д. И. Фельдштейн. – М. : Международная педагогическая академия, 1995. – 368 с.

64. Фоменко К. І. Мотиваційні фактори психічних станів студентів у різних умовах / К. І. Фоменко, О. І. Кузнецов // Вісник ХНПУ імені Г. С.

Сковороди. Психологія. – 2015. – Вип. 50. – С. 278-292.

65. Формування особистості в освітньо-виховному середовищі навчального закладу : проблеми і пошуки : збірник наукових праць / за заг. ред. канд. пед. наук, доцента Н. М. Мирончук. – Житомир, 2014. – 244 с.

66. Харламов И. Ф. Педагогика: Учеб. пособие. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Гардарики, 2003. – 519 с.

67. Швейцер А. Культура и этика / А. Швейцер. – М. : Прогресс, 1973. – 344 с.

68. Шилина Н. Е. Интеллектуализация высшего образования как императив XXI столетия // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. пр. – Запоріжжя: Вид-во ЗДІА, 2015. – Вип. 63. – С. 90-98.

69. Щоткіна К. Любомир Гузар. Хочу бути людиною / Катерина Щоткіна. – Харків: «Віват», 2018. – 272 с.

70. Ясвин В. А. Экспертиза образовательной среды / В. А. Ясвин; Отв. ред. М. А. Ушакова. – М. : Сент., 2000. – 125 с.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України